

7 Activiteiten in de implementatieperiode 1998 tot 2002

7.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de implementatie van vier thema's van het Vensterschool-concept: een doorgaande lijn in opvoeding en onderwijs, zorgafstemming (7.2), ouderbetrokkenheid (7.3) en een verlengde schooldag (7.4). Integraal werken/samenwerking behoort ook tot de centrale thema's van de Groninger Vensterschool. Dit thema is in hoofdstuk 6 aan bod gekomen als onderdeel van de innovatiestrategie en zal in dit hoofdstuk zijdelings aan de orde komen. In paragraaf 7.5 zal aandacht worden besteed aan ontwikkelingen na 2002 aan de hand van de resultaten van een onderzoek naar de implementatie van Vensterschool-activiteiten van Sardes (Van der Vegt, Studulski et al., 2004).

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de vragen welke (wijkgebonden) activiteiten in de Vensterscholen zijn ondernomen en in hoeverre de doelgroep (kinderen en ouders) aan de activiteiten participeren. De implementatie van activiteiten in de periode 1998 tot 2002 worden per thema gepresenteerd, waarbij allereerst in korte lijnen het beleid beschreven wordt. Vervolgens wordt ingegaan op de doelen en middelen en de aanpak die Vensterscholen hebben gekozen voor de vormgeving van het thema. Bij de beschrijving van de aanpak wordt ingegaan op verschillende facetten van de innovatiestrategie (zie het beschrijvingskader in paragraaf 4.5).

7.2 Thema's Doorgaande lijn en Zorgafstemming

7.2.1 Beleid

In deze paragraaf wordt in hoofdlijnen aangegeven wat de gemeente beoogt met de vormgeving van een doorgaande lijn in opvoeding en onderwijs en de afstemming van zorg in de Vensterscholen.

Doorgaande lijn in opvoeding en onderwijs

De doorgaande lijn houdt in dat een verbinding wordt gelegd tussen drie leefdomeneinen van het kind: het gezin, de school en de buurt c.q. vrije tijd en dat een verbinding wordt gelegd tussen de verschillende leeftijdsfasen van het kind, waarbij er aansluiting is tussen de voorschoolse periode en het basisonderwijs en

aansluiting tussen het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs (Gemeente Groningen, 1999a; 1999b; 2000a; 2000b; 2002b). In de interviews werd gesproken van een horizontale lijn (verbinding tussen de leefdomeinen) en een verticale lijn (verbinding tussen de leeftijdsfasen). Feitelijk gaat het om de verbinding tussen de verschillende leer- en leefomgevingen van het kind, waarbij aandacht is voor de aansluiting tussen voorschoolse instellingen en de basisschool (1), de aansluiting tussen de basisschool en het voortgezet onderwijs (2), de aansluiting tussen gezin en school (3), en de aansluiting tussen school en vrije tijd (4).

In het projectplan 2002/2003 (Gemeente Groningen, 2002b) worden voorbeelden gegeven van activiteiten en interventies die gericht zijn op het aanbrengen van een doorgaande lijn in opvoeding en onderwijs. Het gaat om activiteiten die betrekking hebben op de volgende vijf aandachtspunten:

1. Aansluiting tussen voorschoolse instellingen en de basisschool.
2. Aansluiting tussen basisonderwijs en voortgezet onderwijs.
3. Aansluiting tussen gezin en school.
4. Aansluiting tussen school en vrije tijd.
5. Ontwikkeling van een eenduidig pedagogisch klimaat.

Zorgafstemming

Zorgafstemming is in de loop van het implementatieproces uitgegroeid tot één van de centrale thema's van het Vensterschool-concept. Zorgafstemming houdt in dat de Vensterscholen kiezen voor "een werkbare en op maat gesneden werkwijze om de veelheid aan overlegstructuren op het terrein van zorg en preventie te beteugelen" (Gemeente Groningen, 2000). Een betere afstemming betekent het ontstaan van kortere lijnen en het voorkomen van overlap (Gemeente Groningen, 1999). In het projectplan 2002/2003 (Gemeente Groningen, 2002b) wordt gesproken van de doelstelling 'een sluitende aanpak van de zorg'. In de beleidsdocumenten wordt deze doelstelling niet geëxpliciteerd. Wel wordt met diverse steekwoorden aangegeven welke aspecten van belang zijn. Aspecten die in de beleidsdocumenten genoemd worden, zijn: kortere lijnen, minder overlap, afstemming en overleg, preventie, signaleren, gerichte zorg en doorverwijzing (Gemeente Groningen, 1998; 1999b; 2002b).

Een doorgaande lijn en zorgafstemming zijn doelstellingen van het Vensterschoolbeleid, het kansenbeleid en het integraal jeugdbeleid. Binnen de kaders van deze drie beleidslijnen heeft de gemeente een regiefunctie ten aanzien van het bevorderen van de aansluiting tussen voor- en vroegschoolse educatie en

het basisonderwijs, een doorgaande lijn in het taalonderwijs en de afstemming tussen zorg- en preventieactiviteiten van onderwijs- en ondersteuningsinstellingen. De thema's doorgaande lijn en zorgafstemming worden in verschillende beleidsnota's onder de aandacht gebracht, bijvoorbeeld in de nota 'De kans van je leven' (Gemeente Groningen, 1997).

Sturing en coördinatie van activiteiten wordt overgelaten aan de Vensterscholen. Overigens wordt in één van de vergaderstukken van de regiegroep Vensterscholen in 2001 een kader geschetst, waarin de taken en verantwoordelijkheden van ondersteuningsinstellingen zijn benoemd ten aanzien van de zorgafstemming aangaande 0- tot 4- jarigen, 4- tot 12-jarigen en 13- tot 18-jarigen. Volgens de regiegroep is een 'inkadering' van taken nodig met betrekking tot preventie, probleemsigalering en doorverwijzing, omdat sinds de komst van de Vensterschool nieuwe verhoudingen zijn ontstaan tussen school en wijk. Hoe de zorgstructuren c.q. zorgnetwerken op Vensterschool- en wijkniveau zich tot elkaar verhouden is volgens de regiegroep een vraagstuk dat aandacht verdient.

In de volgende paragraaf wordt ingegaan op de doelen en middelen die de vier Vensterscholen hebben gekozen voor de ontwikkeling van een doorgaande lijn in opvoeding en onderwijs en afstemming van zorg. Allereerst volgt een beschrijving van de activiteiten die betrekking hebben op een doorgaande opvoedings- en onderwijslijn. Er is gebruik gemaakt van verschillende bronnen, namelijk de gegevens uit de jaarverslagen van de Vensterscholen in de periode 1998 tot 2002, interviews en evaluatieformulieren die jaarlijks door professionals van aanbiedende instellingen ten behoeve van het onderzoek zijn ingevuld.

7.2.2 Doorgaande lijn in opvoeding en onderwijs: doelen en middelen

De weergave van doelen in hoofdstuk 5 maakt duidelijk dat de betrokkenen in de Vensterscholen het begrip doorgaande lijn omschrijven als de aansluiting tussen de peuterspeelzaal en de basisschool en de aansluiting tussen de basisschool en het voortgezet onderwijs. Sommige professionals betrekken het thema op de afstemming van het pedagogisch klimaat. De locatiemanagers van de vier Vensterscholen brengen de doorgaande lijn tevens in verband met zorg, begeleiding en hulpverlening voor kinderen in de Vensterschool, waarbij het gaat om overleg en informatieuitwisseling tussen de instellingen over de ontwikkeling en problemen van kinderen. De koppeling van naschoolse activiteiten en tussen-de-middagopvang aan de school zijn aspecten die in de interviews naar voren werden gebracht door schoolleiders. De beschrijving van activiteiten wordt in het

navolgende gekoppeld aan de vijf aandachtspunten die gelden voor het thema doorgaande lijn.

Eerste aandachtspunt: aansluiting voorschoolse instellingen en de basisschool

De verbinding tussen voorschoolse instellingen en de basisschool is gericht op het bevorderen van een soepele overgang voor kinderen naar het basisonderwijs. Uit de projectplannen en interviews blijkt dat de Vensterscholen dit trachten te realiseren door middel van het overdragen van gegevens over de ontwikkeling van peuters die doorstromen van de peuterspeelzaal naar de basisschool en middels afstemming van activiteiten en pedagogische aanpak binnen de peuterspeelzaal en de groepen 1 en 2. Ten behoeve van de overdracht van gegevens naar het basisonderwijs, werd in het schooljaar 1997/1998 door de GGD een overdrachtsformulier gemaakt voor de leidsters van de voorschoolse instellingen binnen de vier Vensterscholen. Met het formulier kunnen de leidsters gegevens registreren over het ontwikkelingsniveau van peuters in de laatste drie maanden van de voorschoolse periode.

Vensterschool Hoogkerk vermeldt in het projectplan 1999/2001 (Gemeente Groningen, 1999b) dat er in het kader van de doorgaande lijn aandacht is voor de pedagogisch-didactische werkwijze, de taalontwikkeling, ouderbetrokkenheid en een kindvolgsysteem. De Vensterschool heeft in het schooljaar 1999-2000 een werkgroep ingesteld, waarin leidsters van de voorschoolse instellingen en leerkrachten samen overleg voeren over elkaars pedagogisch-didactische werkwijze en de benadering van ouders. Vensterschool Hoogkerk wil met behulp van het programma Startblokken-Basisontwikkeling (Janssen-Vos & Pompert, 2003) afstemming in pedagogisch-didactische aanpak tot stand laten komen tussen de peuterspeelzalen en de onderbouw van de basisscholen. Ook wil men een kindvolgsysteem invoeren op de peuterspeelzalen.

Op Vensterschool Vinkhuizen werd in het schooljaar 2000-2001 een voorzichtige start gemaakt met de invoering van de doorgaande lijn op de peuterspeelzaal en de basisschool. Er werd een plan gemaakt voor de oprichting van een overleggroep ter bevordering van de contacten tussen peuterspeelzaalleidsters en de leerkrachten met als doel 'het kennis nemen van elkaars activiteiten en werkwijze om zodoende meer naar elkaar toe te werken'. De contacten en het overleg tussen leidsters en leerkrachten werden stopgezet vanwege de tussenkomst van het kansenbeleid dat de invoering van een programma voor voor- en vroegschoolse educatie (VVE) voorschrijft. Later werden de contacten hervat in het kader van een gezamenlijke VVE-training. Uit de interviews met

betrokkenen blijkt dat men verwacht dat deelname aan het VVE-programma zal leiden tot meer contact en overleg tussen leidsters en leerkrachten. Dit geldt overigens alleen voor instellingen die gefinancierd worden met middelen van het kansenbeleid.

Uit de interviews en de jaarverslagen in de periode tot 2002 is niet duidelijk geworden of er binnen Vensterschool Oosterpark en SPT activiteiten worden ontplooid in het kader van de doorgaande lijn. Over de periode tot 2002 werden geen activiteiten genoemd of vermeld. Voor Vensterschool SPT geldt dat het contact tussen leidsters en leerkrachten pas op gang is gekomen sinds hun deelname aan het VVE-programma Piramide. Een doorgaande lijn tussen voorschoolse instellingen en basisscholen van Vensterscholen richt zich in de periode tot 2002 alleen op de aansluiting tussen peuterspeelzalen en groepen 1 van het basisonderwijs. De strategie en structuur voor het vormgeven van de doorgaande lijn wordt vanaf 2001 voor peuterspeelzalen en basisscholen die te maken hebben met het kansenbeleid bepaald door het programma Piramide of Kaleidoscoop. Leidsters en leerkrachten die samen de bijbehorende cursus hebben gevolgd, overleggen met elkaar over het leerstofaanbod.

Op alle vier Vensterscholen wordt gewerkt aan de overdracht van gegevens van peuterspeelzaal naar de basisschool. Opvallend is dat deze onderlinge uitwisseling van informatie op Vensterscholen vrijwel alleen gebeurt door de peuterspeelzaal en basisscholen die samen in het nieuwe gebouw zijn gevestigd. Dit betekent dat tussen instellingen die niet samen in één gebouw werken geen overdracht plaatsvindt.

Het is niet duidelijk of alle Vensterscholen streven naar afstemming van leerstofaanbod en pedagogisch-didactische aanpak binnen de voorschoolse instellingen en de onderbouw van het basisonderwijs. Volgens de coördinator van het overleg over de doorgaande lijn op Vensterschool Hoogkerk is dit een onderdeel van de doorgaande lijn. In de interviews met betrokken professionals van andere drie Vensterscholen werd dit niet als een aandachtspunt naar voren gebracht. Verder constateren we dat nog niet duidelijk is wat de rol is van andere voorschoolse instellingen dan de peuterspeelzaal in het invoeringsproces dat gericht is op de ontwikkeling van een doorgaande lijn van de voorschoolse periode naar het basisonderwijs.

Tweede aandachtspunt: aansluiting basisonderwijs en voortgezet onderwijs

Het doel van een doorgaande lijn tussen basisonderwijs en het voortgezet onderwijs is het bevorderen van een doorgaande lijn in activiteiten voor 12- tot 15-

jarigen. Activiteiten in het voortgezet onderwijs die een link hebben met de Vensterschool, zijn activiteiten die worden georganiseerd ter bevordering van gezond gedrag en een veilig schoolklimaat, bijvoorbeeld het project Gezonde en Veilige School.

In de projectplannen en jaarverslagen van 1998 tot en met 2001 worden weinig activiteiten vermeld die betrekking hebben op de aansluiting tussen de basisscholen en de scholen voor voortgezet onderwijs. Op de locatie Hoogkerk is geen VO-school aanwezig. De leerlingen van Vensterschool Hoogkerk stromen door naar verschillende VO-scholen in andere delen van de stad. Dit wordt gebruikt als argument om geen activiteiten in het kader van de doorgaande lijn te ontwikkelen. Vensterschool SPT wil een tutor-project starten, waarbij leerlingen van het voortgezet onderwijs begeleiding geven aan basisschoolleerlingen. Op de locatie Vinkhuizen stelt een VO-school faciliteiten beschikbaar voor basisscholen, namelijk het zwembad voor het schoolzwemmen en de lokalen voor introductielessen techniek en koken. Alle ondervraagde professionals van de scholen voor voortgezet onderwijs in Vinkhuizen vinden dat de basisscholen meer gebruik zouden kunnen maken van de voorzieningen van hun school en dat meer overleg over de mogelijkheden nodig is.

Een VO-coördinator:

“Een gesprek zou belangrijk zijn, waarin duidelijk zou moeten worden wat het voortgezet onderwijs zou kunnen bieden in de Vensterschool. Ook meer duidelijkheid over de mogelijkheden voor het organiseren van activiteiten is van belang.”

Overleg over de rol van het voortgezet onderwijs in de Vensterscholen heeft in de periode 1998 tot en met 2001 plaatsgevonden tussen de projectleider en de plangroepen van de Vensterscholen.

Een VO-coördinator:

“Dit had de aanzet moeten zijn om VO-activiteiten op te zetten. Toch blijkt dat binnen de Vensterschool wat betreft de doorgaande lijn de prioriteit ligt bij het voorschoolse. Uit onderzoek blijkt dat dit een belangrijk aandachtsgebied moet zijn. De regiegroep vindt dit ook erg belangrijk. In de plangroep heb ik wel een voorstel ingebracht voor een gezamenlijke activiteit voor de leerlingen van groep 8 en brugklasleerlingen en daar werd erg positief op gereageerd. Wel valt op dat in de Vensterschool weinig beeld is van wat er in het

voortgezet onderwijs gebeurt. Graag zou ik zien dat er meer contacten zijn op het niveau van ouders, leerlingen en leerkrachten. Bijvoorbeeld rondleidingen door de Vensterschool, dan komen er vanzelf ideeën voor activiteiten. Er moet natuurlijk een visie zijn en doelstellingen, maar anderzijds moet er ook gewoon praktisch worden begonnen.”

De projectleider gaf in het interview aan dat het betrekken van het voortgezet onderwijs bij de Vensterschool nog meer aandacht verdient, maar dat dit een moeilijk onderdeel is van het Vensterschool-concept:

“De Vensterschool is een wijkgebonden voorziening en het voortgezet onderwijs is dit niet. Het is daarom moeilijk om activiteiten te organiseren. We kunnen deze groep (12- tot 15-jarigen) wel bereiken via de school, maar dit kan ook via wijkactiviteiten van de jeugd- en jongerenteams.”

Ter discussie staat of de ontwikkeling van een doorgaande lijn tussen basis- en voortgezet onderwijs een wijkgebonden ontwikkeling moet zijn. De ondervraagde professionals van het voortgezet onderwijs gaven in het interview aan dat de Vensterschool-activiteiten voor de 12- tot 15-jarigen in ieder geval nog verder uitgebreid moeten worden. Ze zijn van mening dat de gemeente nog te weinig heeft gedaan om de invoering van activiteiten tot stand te laten komen. Ze verwachten nog meer initiatief van de gemeente en een duidelijk beleidskader.

Derde aandachtspunt: aansluiting gezin en school

De aandacht voor de relatie gezin en school is verbonden met het thema ‘ouderbetrokkenheid’. De Vensterscholen proberen ouders te betrekken bij educatieve en recreatieve activiteiten op school om daarmee de betrokkenheid van ouders bij de school te vergroten. Het streven is om de pedagogische gezins- en schoolsituatie zoveel mogelijk op elkaar af te stemmen. De implementatie van dit onderdeel van het Vensterschool-concept komt aan bod in paragraaf 7.3.

Vierde aandachtspunt: aansluiting school en vrije tijd

Het onderdeel school en vrije tijd is gericht op het aanbrengen van de verbinding tussen de school, vrijetijdsactiviteiten en naschoolse opvang. De Vensterscholen proberen een verbinding tussen school- en vrijetijdsactiviteiten te realiseren in de verlengde schooldag (zie paragraaf 7.4). De Vensterscholen proberen de aansluiting tussen school en opvang te optimaliseren door aandacht te besteden aan

de professionalisering van tussen-de-middag-opvang (TMO). De nadruk ligt daarbij op het verbeteren van de pedagogisch omgang met de kinderen. In dat kader organiseren de Vensterscholen cursussen voor medewerkers van de TMO. We constateren dat alleen op Vensterschool Oosterpark afstemming is tussen de school en projecten voor naschoolse opvang. Voorbeelden zijn het Huiskamerproject voor groep 7 en 8 van de basisschool en het Tienerproject van Stichting WING (sociaal-cultureel werk).

Op Vensterschool Vinkhuizen was het streven naar integratie van naschoolse opvangvoorzieningen en naschoolse activiteiten van de verlengde schooldag. Integratie van beide voorzieningen bleek, gezien belangenconflicten en organisatorische knelpunten, een te hoog gegrepen doelstelling.

Vijfde aandachtspunt: ontwikkeling van een eenduidig pedagogisch klimaat

In het kader van de doorgaande lijn willen de Vensterscholen Hoogkerk, Vinkhuizen en SPT aandacht besteden aan afstemming met betrekking tot de pedagogische leefomgeving binnen de instellingen van de Vensterschool. Het doel is te komen tot gedeelde opvattingen en gezamenlijke afspraken over de pedagogische omgang met de kinderen.

Op Vensterschool SPT en Vinkhuizen is een werkgroep ingesteld die overleg voert over de totstandkoming van een protocol voor een gemeenschappelijk pedagogisch klimaat. Vensterschool Vinkhuizen heeft hierbij externe ondersteuning ingeschakeld. Op Vensterschool Hoogkerk werd het afstemmen van het pedagogisch klimaat uitgesteld in verband met de verhuizing naar het nieuwe Vensterschoolgebouw. We constateren dat afstemming van het pedagogisch klimaat een proces is dat binnen de bovengenoemde drie Vensterscholen langzaam van de grond komt. Op Vensterschool Hoogkerk hebben de oriënterende gesprekken tussen de participanten volgens een medewerker van één van de basisscholen weinig opgeleverd. Wellicht vanwege het grote aantal participerende instellingen die elk vasthouden aan hun eigen visie en manier van werken, maar wellicht ook vanwege het ontbreken van een gestructureerd plan met duidelijke doelen die richting geven aan de activiteiten ter bevordering van het pedagogisch klimaat binnen de Vensterscholen.

7.2.3 Zorgafstemming: doelen en middelen

In hoofdstuk 5 werd ingegaan op de doelen die de participanten nastreven met het thema zorgafstemming (een sluitende aanpak van zorg). De locatiemanagers van de

vier Vensterscholen gaven in het interview aan dat het gaat om het opsporen en signaleren van risicofactoren en problemen bij kinderen, zodat vroegtijdig begeleiding en hulp kan worden verleend. De geïnterviewde professionals van zorg- en hulpverleningsinstellingen streven naar een verbetering van de hulpverlening en begeleiding van zorgleerlingen in samenwerking met andere instellingen en naar een betere toegankelijkheid van de zorgvoorzieningen.

Uit de projectplannen en jaarverslagen in de periode 1998 tot 2002 blijkt dat alle vier Vensterscholen voor de invoering van een sluitende aanpak van zorg twee aandachtspunten kiezen, namelijk: aandacht voor overleg en afstemming en aandacht voor zorgverbredingsactiviteiten (signaleren, doorverwijzing, gerichte zorg en preventie). Per aandachtspunt volgt een beschrijving van activiteiten in de periode 1998 tot 2002. Hierbij is wederom gebruik gemaakt van verschillende bronnen, namelijk de jaarverslagen van 1998 tot 2002, interviews met betrokkenen en rapporten van de Onderwijsinspectie van het schooljaar 2000, 2001 en 2002 (website Onderwijsinspectie).

Eerste aandachtspunt: overleg en afstemming

Met betrekking tot de ontwikkeling van een sluitende aanpak van zorg werd in de periode 1998 tot en met 2001 op alle vier Vensterscholen overleg gevoerd over de zorgstructuur in werkgroepen. Dit heeft op de locaties geleid tot de handhaving of hernieuwde invoering van multidisciplinaire zorgnetwerken of overlegstructuren op wijk-, Vensterschool- en schoolniveau. Op een aantal locaties is het buurtnetwerk opgeheven. Aan het buurtnetwerk participeerden bijvoorbeeld vertegenwoordigers van basisscholen, peuterspeelzalen, kinderdagverblijven, de GGD en Stichting Jeugdzorg. Aangezien de instellingen gebruik maken van hun eigen zorgnetwerk kwamen individuele problemen van kinderen nauwelijks ter sprake. Om deze reden werden de buurtnetwerken opgeheven op de locaties Oosterpark en Hoogkerk.

Op de locaties Vinkhuizen en Oosterpark werd ter verbetering van overleg en afstemming *op wijkniveau* een zorgteam samengesteld dat zich zou richten op wijkspecifieke problematiek en collectieve problemen die zich afspelen binnen de scholen en de voorschoolse instellingen. Uit de interviews met betrokkenen blijkt dat deze teams zich hoofdzakelijk bezighouden met informatieuitwisseling over het zorgaanbod in de wijk en de bespreking van schooloverstijgende problematiek, zoals problemen van culturele minderheden, minderjarige asielzoekers of veiligheid en vandalisme in de wijk. Op de locatie Hoogkerk is geen multidisciplinair zorgoverleg op wijk- en Vensterschoolniveau.

Op Vensterschoolniveau zijn in de periode 1998 tot en met 2001 op enkele Vensterscholen multidisciplinaire zorgteams opgericht die zich bezighouden met de zorgafstemming in de Vensterschool en de bespreking van onderwerpen en problemen die gerelateerd zijn aan zorg en preventie. Op Vensterschool SPT en Vinkhuizen gaat het om een consultatieteam dat gekoppeld is aan het project Sociaal Emotionele Vorming* (consultatieteam SEV). Het gaat om een specifieke aanpak; alleen leerlingen met gedragsproblemen en een problematische thuissituatie komen in aanmerking voor deze vorm van consultatie en begeleiding. Op grond van de informatie uit de projectverslagen over de zorgafstemming binnen de Vensterschool Vinkhuizen en SPT concluderen we dat integratie van het

* Het SEV-project is een initiatief van de schoolbegeleidingsdienst (ABCG) en Stichting jeugdzorg. Het doel van dit project is het voorkomen van ernstige gedragsproblemen van kinderen op de peuterspeelzalen en de basisscholen. Het signaleren vindt plaats op de peuterspeelzaal en in groep 1 en 2 van de basisscholen door de leidster en leerkracht met behulp van een signaleringslijst. Vervolgens vindt een selectie plaats van kinderen met gedragsproblemen die worden besproken in een consultatieteam. Dit team bestaat uit professionals van verschillende instellingen, namelijk een interne begeleider (basisschool), een psycholoog of orthopedagoog (schoolbegeleidingsdienst), een ambulante begeleider (speciaal onderwijs), een jeugdarts (GGD), een jeugdhulpverlener (Jeugdzorg) en een coördinator van de peuterspeelzaal. De betrokken leidster en groepsleerkracht kunnen ook voor een leerlingbespreking worden uitgenodigd. Het consultatieteam verheldert de probleemsituatie van het kind, laat indien nodig observaties uitvoeren en geeft adviezen voor de pedagogische aanpak in de groep. Ook wordt er doorverwezen naar hulpverleningsinstanties. De interne begeleiders van de school (en leidsters) hebben de taak ouders te stimuleren om deel te nemen aan opvoedingsondersteuning of een hulpverleningstraject. Het project besteedt tevens aandacht aan de deskundigheidsbevordering en coaching van intern begeleiders, leerkrachten en leidsters. Dit gebeurt in de vorm van een cursus leerkrachtvaardigheden en intervisiebijeenkomsten waarin vaardigheden worden geleerd op het gebied van signaleren, het voorbereiden van een leerlingbespreking en het voeren van gesprekken met ouders.

Een ander onderdeel van het SEV-project op Vensterschool Vinkhuizen is individuele coaching van bovenbouw-leerkrachten, gericht op het creëren van een positief groepsklimaat. Jaarlijks participeert één leerkracht aan dit onderdeel. Met behulp van observaties in de klas, interviews en een vragenlijst voor de leerlingen wordt een groepsanalyse gedaan en een handelingsplan gemaakt voor de leerkracht.

consultatieteam SEV met de bestaande overlegvormen op de basisscholen door de participanten van het team wenselijk wordt geacht, zodat gedragsproblemen, opvoedingsproblemen én leerproblemen van leerlingen binnen één multidisciplinair team kunnen worden besproken. Om deze reden is op Vensterschool Oosterpark een zorgteam met representanten van verschillende zorginstellingen opgericht. Maar evenals bij het buurtnetwerk-overleg het geval was, blijkt dat leerlingbesprekingen in de praktijk niet of nauwelijks plaatsvinden in een schooloverstijgende setting. Het is gebleken dat professionals binnen de scholen en andere instellingen liever gebruik maken van de bestaande contact- en overlegvormen binnen de school (en peuterspeelzaal). Dit is voor Vensterschool Hoogkerk dan ook de belangrijkste reden om niet te kiezen voor een schooloverstijgend zorgteam. Het multidisciplinaire zorgteam op Vensterschool Oosterpark functioneert vanaf 2001 als breed-zorgoverleg, waarin aandacht wordt geschonken aan professionalisering door middel van bijeenkomsten en workshops voor professionals. Het team richt zich op de aanpak van collectieve problemen op de basisscholen en in de wijk.

Op schoolniveau worden individuele leer- en gedragsproblemen van kinderen besproken. Elke school heeft hiervoor haar eigen interne zorgsysteem en begeleidingscontacten met instellingen, zoals de schoolbegeleidingsdienst, het ABCG. De samenwerking tussen scholen en zorginstellingen is divers en zeer schoolspecifiek. Sommige scholen, met name de 'kansenscholen' maken gebruik van ondersteuning vanuit het samenwerkingsverband Weer Samen Naar School, omdat zij leerlingen hebben met een indicatie voor het speciaal onderwijs. Andere scholen krijgen ondersteuning van het ABCG (bijvoorbeeld het schoolmaatschappelijk werk).

In het kader van de Vensterschool krijgen enkele basisscholen en peuterspeelzalen ondersteuning van het consultatieteam SEV. Uit de interviews met de schoolleiders blijkt echter dat andere scholen ook behoefte hebben aan meer ondersteuning op het gebied van de sociaal-emotionele problematiek van leerlingen. Door een aantal basisscholen (op de locatie Hoogkerk en Vinkhuizen) werd in het schooljaar 2000-2001 dan ook extra begeleidingsuren aangevraagd bij het ABCG. De peuterspeelzalen van de Vensterscholen onderhouden via het buurtnetwerk en/of vanuit de eigen instelling contacten met de verpleegkundige van Stichting Thuiszorg (Ouder- en Kindzorg). De professionals die werken binnen de overige voorzieningen van de Vensterschool (kindercentra, naschoolse opvang voor basisschoolleerlingen en tieners) hebben hun eigen (incidentele) contacten met zorginstellingen, bijvoorbeeld GGD en maatschappelijk werk (MJD).

Het ontstaan van verschillen tussen de Vensterscholen in de manier waarop gestalte wordt gegeven aan de zorgstructuur past bij de gekozen strategie. Diversiteit in zorgstructuren wordt echter door enkele beleidsambtenaren niet als een positieve ontwikkeling gezien.

Een beleidsambtenaar:

“Het beleid van de gemeente is dat de Vensterscholen zelf de zorgstructuur moeten ontwikkelen. Nu blijkt dat dit op de ene locatie op een andere manier gebeurt dan op de andere locatie. We zouden ervoor moeten zorgen dat dat meer gelijk geschakeld is. OCSW heeft daar een rol in dat te sturen en samen met de GGD tot een goede oplossing te komen. De vraag is hoe lang het duurt voordat we duidelijkheid hebben over die zorgstructuur. Daar is men momenteel mee bezig, maar dat duurt lang. Het zijn dingen die moeten broeden, voordat je precies weet hoe het zou moeten”.

Welke besluiten Vensterscholen nemen over het invoeren van veranderingen in de zorgstructuur worden bepaald door de ervaringen die basisscholen hebben met hun interne zorgsysteem. Op Vensterscholen waar de scholen eigenlijk wel tevreden zijn over de manier waarop de zorg voor hun leerlingen op school georganiseerd is (bijvoorbeeld op de Vensterscholen Hoogkerk en SPT), zijn weinig veranderingen ten behoeve van zorgafstemming doorgevoerd.

Tweede aandachtspunt: signalering, doorverwijzing, gerichte zorg en preventie

Naast reorganisaties van de zorgstructuur is er op de Vensterscholen aandacht voor zorgverbredingsactiviteiten (signaleren, doorverwijzing, gerichte zorg en preventie). Voor zorgverbreding op de Vensterscholen geldt dat de activiteiten schoolspecifiek zijn. Dit betekent dat scholen en voorschoolse instellingen binnen een Vensterschool op een verschillende manier werken aan zorg en preventie.

Dat de verschillen per instelling groot zijn, blijkt ook uit de rapporten van de Onderwijsinspectie uit de periode 2000 tot en met 2002. Hierin wordt geconcludeerd dat de systematiek waarmee leerkrachten signaleren en registreren sterk school- en leerkrachtgebonden is. Op sommige scholen wordt bijvoorbeeld gebruik gemaakt van screeningslijsten, observatielijsten en registratieformulieren. Ook zijn er scholen die weinig gebruik maken van dergelijke hulpmiddelen voor het signaleren van problemen. Tevens kan uit de rapportages van de Onderwijsinspectie opgemaakt worden dat er tussen leeftijdsgroepen (binnen

scholen) verschillen zijn wat betreft de methode en registratie die gebruikt wordt voor probleemsigalering.

Ook de manier waarop gerichte zorg wordt gegeven, verschilt per school en voorschoolse instelling. In het kader van de Vensterschool kan slechts een klein aantal scholen en peuterspeelzalen gebruik maken van de voorzieningen van het project Sociaal Emotionele Vorming. Al eerder werd opgemerkt dat ook andere scholen behoefte hebben aan dergelijke faciliteiten voor de verbetering van gerichte zorg voor hun leerlingen.

Ten aanzien van probleemsigalering concluderen we dat binnen de Vensterscholen structuren zijn aangebracht, waarin is geregeld bij wie leerkrachten, leidsters en kinderwerkers problemen van kinderen kunnen melden, maar dat binnen de Vensterscholen grote verschillen zijn in de systematiek van het signaleren en registreren. Ook blijkt uit de interviews dat het aantal doorverwijzingen naar de hulpverlening niet door alle scholen en hulpverleningsinstanties systematisch wordt geregistreerd. De geïnterviewde professionals van hulpverleningsinstellingen (JABC, MJD, GGD) hebben in de periode 1998 tot en met 2001 geen veranderingen waargenomen in het aantal signalen dat wordt gemeld of het aantal doorverwijzingen naar de hulpverlening. Dit geldt voor alle vier Vensterscholen.

Een sociaal verpleegkundige van de GGD:

“We krijgen weinig meldingen van problemen van kinderen. Dit kan te maken hebben met de vaardigheid van leerkrachten in het signaleren van problemen bij leerlingen.”

“...Er zijn veel meer opvoedings- en gedragsproblemen dan men denkt. We moeten hier adequater op inspelen. Er moet vroegtijdige signalering van problemen zijn op jonge leeftijd (de periode nul tot zes jaar). De instellingen die zich met zorg bezighouden moeten daar meer op gericht zijn.”

De geïnterviewde professionals van zorg- en hulpverleningsinstellingen verwachten dat het aantal doorverwijzingen naar de hulpverlening op een Vensterschool toeneemt. Over het algemeen verwachten professionals op de Vensterscholen dat de hulpverleningsinstellingen toegankelijker worden en dat kinderen met problemen sneller in een hulpverleningstraject kunnen worden geplaatst. Enkele professionals (drie personen) van Vensterschool Oosterpark gaven aan dat ze niet tevreden zijn over de samenwerking met hulpverleners uit de

tweedelijns zorg. Zij vinden de tweedelijns zorg voor ouders en kinderen van de Vensterschool slecht toegankelijk. Om de stap naar de hulpverlening voor ouders kleiner te maken, werd op Vensterschool Oosterpark een spreekuur van het maatschappelijk werk (MJD) georganiseerd. Dit spreekuur had volgens de betrokkenen echter geen effect op het aantal ouders (met kinderen) dat zich heeft aangemeld bij de MJD. Ook op Vensterschool Vinkhuizen houdt de MJD spreekuur in het Vensterschoolgebouw. In het interview met één van de professionals van deze instelling werd aangegeven dat men geen veranderingen in gebruik van de hulpverlening constateert. Het binnenhalen van de hulpverlening en zorgvoorzieningen binnen de muren van de school garandeert blijkbaar niet dat het gebruik van dergelijke voorzieningen toeneemt.

Op het gebied van preventie worden in projectvorm diverse activiteiten uitgevoerd. Over het algemeen gaat het niet om activiteiten die specifiek voor Vensterscholen worden ontwikkeld. Voorbeelden zijn activiteiten in het kader van het project Veilige en Gezonde School en Vreedzame School en voorlichting over alcohol- en drugsgebruik voor de hoogste groepen van het basisonderwijs. Uit de interviews blijkt dat er op de Vensterscholen (met name Vensterschool Oosterpark en Vinkhuizen) behoefte is aan uitbreiding van collectieve preventieactiviteiten die aansluiten bij de specifieke problemen van de leerlingen op de betreffende locaties (bijvoorbeeld voorlichting voor tieners over gezondheid en seksualiteit en weerbaarheidstraining).

De GGD is op de Vensterscholen de belangrijkste aanbieder van activiteiten op het gebied van preventie. Overleg over het aanbod van de GGD vindt op de vier Vensterscholen plaats tussen de locatiemanager en de wijkgezondheidscoördinator van de GGD. De locatiemanager fungeert als tussenpersoon voor de aanbiedende instelling en de basisscholen. Sommige zorginstellingen zien graag dat er vanuit de scholen nog meer vraag is naar hun aanbod van preventieactiviteiten.

Een wijkgezondheidscoördinator van de GGD:

“Soms is er ook veel tijd nodig om scholen het nut te laten inzien van preventie en gezondheidsprojecten. De professionals van de Vensterscholen hebben zelf weinig kennis om preventieve activiteiten en zorgactiviteiten te ondernemen. Meer gebruik van elkaars deskundigheid is wenselijk. De collectieve preventie zou in de Vensterscholen nog wel meer onder de aandacht kunnen worden gebracht.”

In de interviews met professionals van zorginstellingen (GGD en ABCG) kwam naar voren dat op het gebied van zorg en preventie in de Vensterscholen meer samenwerking en afstemming met de scholen wenselijk is.

Een wijkgezondheidscoördinator van de GGD:

“De samenwerking met de scholen zou nog wel anders kunnen. Nu loopt het Vensterschoolmanagement en het schoolmanagement niet altijd gelijk. Een voorbeeld is het project Veilige en Gezonde school. Dit kan op de agenda van de Vensterschool, maar de scholen blijken dan al lang zelf plannen te hebben gemaakt. Het is niet helemaal duidelijk wat de draagkracht van een school is binnen de Vensterschool. De scholen zijn minder productgericht bezig. Ze hebben soms knelpunten, maar de mogelijkheden om het probleem goed uit te zoeken (bijvoorbeeld om hoeveel kinderen en ouders het gaat en wat het plan van aanpak kost). Ze hebben geen duidelijke hulpvraag. Het buurtnetwerk kan de vraag verhelderen en we kunnen ondersteuning bieden aan de locatiemanager. Dit ontwikkelt zich al wel.”

7.2.4 Aanpak

Structuur

De meeste Vensterscholen hebben werkgroepen ingezet om de implementatie van activiteiten op het gebied van zorgafstemming en een doorgaande lijn op gang te brengen. Deze werkgroepen zijn meestal tijdelijk actief. De voortgang van het invoeringsproces en controle op de naleving van afspraken zijn aspecten die, nadat werkgroepen gestopt zijn echter makkelijk aan de aandacht kunnen ontsnappen. De volgende opmerkingen uit een verslag dat in 2004 werd geplaatst op de website van de gemeente Groningen, maken duidelijk dat nieuwe initiatieven en aansturing nodig zijn om samenwerking en afstemming op het gebied van de doorgaande lijn en zorg op sommige locaties weer aan te zwengelen:

Vensterschool Vinkhuizen:

“Er moet een impuls komen om de samenwerking weer op gang te krijgen”

en

“Er moet een impuls komen om de pedagogische aanpak verder te ontwikkelen”.

Ondersteuning

Voor enkele onderdelen van de doorgaande lijn en zorgafstemming zijn er vormen van ondersteuning, bijvoorbeeld scholing voor leidsters en leerkrachten in de projecten Piramide en Kaleidoscoop, deskundigheidsbevordering voor intern begeleiders en leerkrachten in het project SEV, themabijeenkomsten gericht op deskundigheidsbevordering in een breed zorgoverleg (Vensterschool Oosterpark). We constateren dat deze vormen van ondersteuning vaak tijdelijk of incidenteel zijn, maar dat ze het overleg over afstemming in een Vensterschool helpen te bevorderen.

Financiële ondersteuning voor activiteiten rondom de ontwikkeling van een doorgaande lijn is er vooral vanuit het kansenbeleid. Nieuwe activiteiten die op de Vensterschool-locaties worden ondernomen op het gebied van preventie, probleemsignalering, gerichte zorg en doorverwijzing zijn afhankelijk van de middelen die de instellingen binnen een Vensterschool krijgen voor vernieuwingsprojecten of pilot-projecten, zoals het SEV-project en de extra inzet van een sociaal verpleegkundige.

Betrokkenheid

De verwachting dat scholen een actieve rol aannemen in het zorgtraject van de leerlingen, wordt in de interviews geuit door professionals van zorg- en ondersteuningsinstellingen (GGD en ABCG).

Een betrokkene van het SEV-project:

“De zelf-verantwoordelijkheid van de school is belangrijk. De school kan zelf al veel in het voortraject doen, zoals informatie verzamelen over gedrag in de klas en informatie inwinnen van de ouders. De scholen halen ons overal bij. Bijvoorbeeld bij oudergesprekken die ze willen voorbereiden. De scholen zouden ook meer verantwoordelijkheid kunnen nemen voor de voortzetting van het project. Nu vragen scholen aan het projectteam of het project wordt gecontinueerd.”

Een wijkgezondheidscoördinator van de GGD:

“In het contact met de scholen merk ik dat alles steunt op de intern begeleiders. Alleen deze contactpersonen worden bereikt als het gaat om informatie of deskundigheidsbevordering. De andere docenten bereik je niet zomaar. In de Vensterschool mis ik soms de communicatie met het hele schoolteam. In de plangroepen zitten directieleden en coördinatoren. Het is

moelijk om de andere medewerkers te motiveren met betrekking tot gezamenlijke zorgplannen.”

De ondervraagde professionals van de zorg- en ondersteuningsinstellingen (GGD en ABCG) gaven te kennen dat leerkrachten binnen de Vensterscholen vaak niet rechtstreeks te benaderen zijn. Op sommige scholen is het contact alleen mogelijk via de interne begeleider. Een actieve rol van leerkrachten in de signaleringsfase van het zorgtraject en het kunnen aanspreken van leerkrachten op hun rol daarin, vinden zij belangrijke voorwaarden voor samenwerking en afstemming op het gebied van zorg.

7.2.5 Samenvatting

De vormgeving en invoering van een doorgaande lijn tussen voorschoolse instellingen en het basisonderwijs beperkt zich in de periode tot 2002 op de vier Vensterscholen nog voornamelijk tot de overdracht van gegevens van de peuterspeelzalen naar de basisscholen. Op sommige Vensterscholen (SPT en Vinkhuizen) heeft het VVE-beleid, waarin gekozen is voor de extern ontwikkelde programma's Piramide of Kaleidoscoop een bijdrage geleverd aan de totstandkoming van het overleg tussen leidsters en onderbouwleerkrachten. Een kanttekening hierbij is dat alleen instellingen die in aanmerking komen voor middelen uit het kansenbeleid kunnen participeren.

Nog niet alle voorschoolse instellingen zijn actief betrokken bij de ontwikkeling van een doorgaande lijn. De vormgeving van een doorgaande lijn tussen de basisscholen en scholen voor voortgezet onderwijs heeft op de vier Vensterscholen in de periode tot 2002 weinig aandacht gekregen. Ter discussie staat in hoeverre de ontwikkeling van een doorgaande lijn tussen basis- en voortgezet onderwijs een wijkgebonden ontwikkeling moet zijn. De ondervraagde professionals uit het voortgezet onderwijs verwachten op dit onderdeel een beleidsplan, meer initiatief van de gemeente en meer betrokkenheid van de andere participanten.

De participanten leggen ten aanzien van het thema 'doorgaande lijn' verschillende accenten (zie ook hoofdstuk 5). Sommige professionals betrekken de doorgaande lijn alleen op afstemming van het pedagogisch klimaat. Anderen noemen alleen de afstemming tussen de peuterspeelzaal en basisschool. Binnen de Vensterscholen zijn geen duidelijke afspraken gemaakt over wat een doorgaande

lijn concreet inhoudt, welke participanten daarbij betrokken behoren te zijn, wat hun verantwoordelijkheden zijn en welke concrete doelen men heeft.

Het overleg over zorgafstemming in de periode 1998 tot 2002 heeft op de meeste Vensterscholen geleid tot een structuur waarbij de aanpak van individuele problematiek van leerlingen en de aanpak van *wijk*problematiek plaatsvindt in multidisciplinaire zorgnetwerken. Op Vensterschool-locaties waar het zorgoverleg op wijkniveau geheel is opgeheven, bestaan alleen zorgstructuren op schoolniveau. Op enkele Vensterscholen (Vinkhuizen en Oosterpark) zijn multidisciplinaire zorgteams ingesteld voor de aanpak van complexe problemen van individuele leerlingen op de Vensterschool. De participanten van een Vensterschool maken doorgaans gebruik van verschillende soorten zorgactiviteiten. Ze hebben vaak hun eigen interne zorgstructuur met eigen methodieken voor signalering en begeleiding van zorgleerlingen. Op de basisscholen kan die structuur sterk worden bepaald door het kansenbeleid en het WSNS-beleid.

Geconstateerd is dat de multidisciplinaire zorgteams in de Vensterscholen, op een aantal uitzonderingen na, niet zozeer gericht zijn op afstemming tussen de instellingen ten aanzien van het gezamenlijk formuleren van hulpvragen, afstemming van methodieken en observatiematerialen voor signalering en overdracht en uitwisseling van gegevens. Hierbij is het de vraag of en in hoeverre Vensterscholen dit nastreven. De Vensterscholen concentreren zich voornamelijk op het aanbrengen van verbeteringen in de zorgstructuur. Ze hebben over het algemeen nog niet verduidelijkt welke concrete doelen en plannen er zijn ter verbetering van de zorgverbreding in de Vensterschool (signalering, doorverwijzing, gerichte zorg en preventie). Dit geldt met name voor de doelgroep 12- tot 15-jarigen.

Actieve betrokkenheid van alle participanten bij de zorgafstemming in de Vensterscholen is nog niet duidelijk zichtbaar. Doorgaans zijn slechts enkele personen betrokken bij gezamenlijk overleg en activiteiten rondom zorg. De betrokkenen van de zorg- en ondersteuningsinstellingen, zoals de GGD en ABCG verwachten meer actieve betrokkenheid van leerkrachten op de scholen.

7.3 Thema Ouderbetrokkenheid

7.3.1 Beleid

Het vergroten van ouderbetrokkenheid is één van de thema's van het Vensterschoolbeleid. De verwachting is dat ouderbetrokkenheid bijdraagt aan de ontwikkelingskansen van kinderen. De gemeente heeft voor het onderdeel 'ouderbetrokkenheid' enkele aandachtspunten geformuleerd die terug te vinden zijn in een aantal documenten, waaronder de nota van 1995 en de Vensterschooljaarplannen. Het gaat om de volgende vier punten:

1. ouders betrekken bij de ontwikkeling van hun kind;
2. ouders betrekken bij hun persoonlijke ontwikkeling en educatie;
3. medezeggenschap van ouders bij beslissingen over de school en bij de organisatie van activiteiten;
4. het versterken van de binding van ouders aan school en buurt (sociale binding).

De beleidsambtenaren die geïnterviewd zijn, vinden dat ouderbetrokkenheid inhoudt dat ouders meer op school komen, meedenken en meebeslissen over activiteiten en deelnemen aan activiteiten van de Vensterschool. De strategie die de gemeente voor ogen stelt is dat de Vensterscholen laagdrempelige activiteiten organiseren voor ouders waaronder informele activiteiten, educatieve activiteiten en begeleiding bij (opvoedings)problemen (Gemeente Groningen, 1995).

7.3.2 Doelen en middelen

Voor de vier aandachtspunten wordt aangegeven in hoeverre de Vensterscholen die vertalen naar doelen en concrete activiteiten voor ouders.

Eerste aandachtspunt: ouders betrekken bij de ontwikkeling van hun kind

In hoofdstuk 5 werd ingegaan op de doelen die de betrokkenen nastreven met ouderbetrokkenheid. Veelal wordt een verbinding gelegd met de meer algemene doelstelling: 'het ondersteunen van ouders bij de opvoeding'. Professionals die activiteiten organiseren op het gebied van opvoedingsondersteuning benoemen specifiekere doelen, zoals 'onzekerheden wegnemen van ouders' en 'het aanvullen van kennis, inzicht en vaardigheden van ouders op het gebied van opvoeding'. Middelen die de Vensterscholen inzetten om de betrokkenheid van ouders bij hun kind te versterken zijn: voor- en vroegschoolse programma's, opvoedingsondersteuning en gezamenlijke activiteiten voor ouders en kinderen.

Voor- en vroegschoolse programma's en opvoedingsondersteuning

Opvoedingsondersteuning wordt in de Vensterscholen aangeboden door zorg- en welzijnsinstellingen (GGD, Stichting Thuiszorg/OKZ, COP, JABC, Stichting WING/ SOW en OWWZ). Het aanbod bestaat uit cursussen, themabijeenkomsten, programma's voor voor- en vroegschoolse educatie (Opstapje, Opstap en Boekenpret), bijeenkomsten in de Spel- en Opvoedwinkel (SOW) en incidentele ondersteuning.

De voor- en vroegschoolse programma's Opstapje, Opstap en Boekenpret behoren tot de activiteiten van het kansenbeleid en worden ingezet om kinderen beter voor te bereiden op de eisen van de basisschool. Het doel van de programma's is dat ouders de (taal)ontwikkeling van hun kind stimuleren met behulp van educatief spelmateriaal en boekjes. De ouders krijgen aan huis instructie en begeleiding van een buurtmoeder. In gemiddeld zeventien groepsbijeenkomsten wordt aandacht besteed aan opvoeding en lichte opvoedingsproblematiek. Opstapje en Opstap worden in elk van de vier Vensterscholen georganiseerd. In de projectplannen van de Vensterscholen worden ze soms wel en soms niet genoemd als Vensterschool-activiteiten. Het programma Boekenpret is een soortgelijk programma dat zich specifiek richt op zigeuner- en woonwagengezinnen. Vanwege de specifieke doelgroep wordt dit programma alleen op de locatie Hoogkerk aangeboden.

Ook de SOW is een voorziening van het kansenbeleid. De SOW is geïntegreerd in alle vier Vensterscholen en de activiteiten zijn toegankelijk voor ouders met jonge kinderen. Tijdens de openingsuren biedt de SOW ouders gelegenheid om andere ouders te ontmoeten, hun kind met andere kinderen te laten spelen en deel te nemen aan themabesprekingen over opvoeding. Daarnaast kunnen vaste leden tegen betaling het gehele jaar speelgoed lenen.

Opvoedingscursussen die minstens twee Vensterscholen in hun jaarplannen hebben opgenomen, zijn 'Voorrang voor kleintjes' en 'Opvoeden, zo'. Beide cursussen behoren formeel tot het kansenbeleid. Het doel van beide cursussen is dat ouders meer zelfvertrouwen krijgen in hun rol als ouder en meer inzicht krijgen in de ontwikkeling van het jonge kind. De interactie tussen ouder en kind staat in beide cursussen centraal. De cursus 'Voorrang voor kleintjes' is bestemd voor ouders met hun eerste kind en behandelt onderwerpen, zoals de ontwikkelingsfasen van het kind, geschikt speelgoed en voeding. De cursus is een gezamenlijk initiatief van de SOW en het consultatiebureau (Ouder- en Kindzorg). De cursus 'Opvoeden, zo' wordt aangeboden aan ouders van kinderen in de basisschoolleeftijd. De cursus stelt het opvoedingsgedrag van de ouder centraal,

waarbij onder andere aandacht wordt besteed aan het stellen van regels en grenzen en straffen en belonen. Deze cursus wordt in de Vensterscholen aangeboden door de GGD. Een opvoedingscursus voor tienermoeders werd georganiseerd in Vensterschool Vinkhuizen.

Incidentele ondersteuning, informatie en advies kunnen ouders inwinnen op een themabijeenkomst en een inloopochtend of –middag van de Spel- en Opvoedwinkel. Op aanvraag van de basisscholen biedt het JABC themabijeenkomsten of ouderavonden voor ouders over het thema puberteit en drukke kinderen. In het schooljaar 1998/1999 en 1999/2000 organiseerden twee Vensterscholen één of enkele keren een koffieochtend of theemiddag, waarbij aandacht werd geschonken aan opvoedingsthema's.

In tabel 7.1 zijn per Vensterschool alle activiteiten vermeld die gericht zijn op opvoedingsondersteuning in 1998/1999, 1999/2000 en 2000/2001. In de tabel wordt met een kruisje aangegeven of de activiteit of cursus georganiseerd is. Drie kruisjes betekenen dat de activiteit in drie achtereenvolgende schooljaren werd georganiseerd. Een streepje geeft aan dat de activiteit of cursus wel in het jaarplan is opgenomen, maar niet heeft plaatsgevonden.

Opvallend is dat het aanbod op de Vensterscholen per jaar sterk varieert. Sommige cursussen werden eenmalig als Vensterschool-activiteiten in het aanbod opgenomen. Dit was bijvoorbeeld het geval met het project 'Homestart', waarin enkele gezinnen met opvoedingsproblemen werden begeleid en de 'Hanan-cursus', waarin ondersteuning en interactietraining werd gegeven aan ouders van kinderen met een taalontwikkelingsstoornis of –achterstand. We constateren dat opvoedingsondersteuning in de vorm van cursussen en themabijeenkomsten in de Vensterscholen een behoorlijk incidenteel karakter heeft. Grotendeels heeft dit te maken met het uitvallen van activiteiten wegens organisatorische kwesties, bijvoorbeeld een reorganisatie, uitval van personeel of onvoldoende informatieverstrekking over het aanbod. Alleen voor de kansenbeleidprogramma's Opstapje en Opstap geldt dat er sprake is van continuïteit.

Wat betreft het aantal activiteiten dat jaarlijks georganiseerd wordt, zijn geen grote verschillen tussen de Vensterscholen. Opvoedingsondersteuning wordt hoofdzakelijk georganiseerd voor ouders met kinderen, jonger dan vier jaar. Op Vensterschool SPT wordt al wel geruime tijd nagedacht en overleg gepleegd of er mogelijkheden en middelen zijn voor opvoedingsondersteuning voor ouders van de basisschoolleerlingen, bijvoorbeeld een ouder-kind-winkel waar ouders informatie kunnen inwinnen over opvoedingszaken.

Enkele Vensterscholen (Oosterpark en SPT) wilden zich in de periode 1999 tot 2002 herbezinnen op de invulling van opvoedingsondersteuning. Ze besloten geen nieuw cursusaanbod te organiseren, totdat zicht is verkregen op de behoeften en wensen van de ouders. Nog een andere reden voor het uitvallen van activiteiten, zoals in één van de jaarverslagen werd genoemd, is dat er onvoldoende belangstelling zou zijn van de ouders. Ouders zouden weinig bereid zijn om deel te nemen aan een opvoedingscursus, zeker wanneer het woord 'cursus' in de mond genomen zou worden. Evenwel werd in de jaarverslagen aangegeven dat de Vensterschool nog veel meer aandacht zou moeten besteden aan het informeren van ouders over het aanbod en aan gecoördineerde werving onder de doelgroep (Gemeente Groningen, 2000b, 2001a).

Gezamenlijke activiteiten voor ouder en kind

Een ander middel dat gebruikt wordt om de betrokkenheid van ouders bij hun kind te vergroten zijn gezamenlijke activiteiten voor ouders en kinderen op de Vensterschool. Een aantal van deze activiteiten wordt een keer per jaar georganiseerd, zoals een voorleesontbijt op de peuterspeelzaal, een bezoek aan de bibliotheek (met een theatervoorstelling). Een voorziening waarvan het gehele schooljaar gebruik gemaakt kan worden is de schoolbibliotheek op de locatie Oosterpark en het spel- en boekenplan op Vensterschool Hoogkerk en Oosterpark. Dit project biedt kinderen de mogelijkheid om elke week boeken en spelletjes te lenen. De bedoeling is dat de ouders en het kind samen de boeken lezen en gebruik maken van het spelmateriaal. De medewerkers van dit project in Vensterschool Hoogkerk en Oosterpark gaven in het interview aan dat er een vaste groep kinderen gebruikmaakt van de uitleen, maar dat de contacten met ouders heel vluchtig zijn. Ook betwijfelen ze of ouder en kind samen actief aan de slag gaan met het geleende materiaal.

Recreatieve activiteiten, zoals gymnastiek, dans of een kookclub zijn voorbeelden van activiteiten, waarbij de actieve betrokkenheid van ouders en de interactie tussen ouder en kind sterk gestimuleerd worden. Alle Vensterscholen organiseerden één of meer recreatieve activiteiten voor ouders en kind. De Vensterscholen hebben geen structureel aanbod van recreatieve activiteiten voor ouder en kind.

Wat betreft het aanbod van activiteiten zijn er geen grote verschillen tussen de Vensterscholen (zie tabel 7.2). Vensterschool Oosterpark en Hoogkerk bieden iets meer verschillende soorten ouder-kind-activiteiten aan dan SPT en Vinkhuizen.

Gezamenlijke activiteiten voor ouder en kind zijn voornamelijk gericht op peuters van de peuterspeelzaal.

Tabel 7.1 Aanbod opvoedingsondersteuning, schooljaar 1998/1999 (1), 1999/2000 (2), 2000/2001 (3)

Aanbod	Doelgroep	HK			VH			SPT			OP			
		1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	
Boekenpret	0-4	x	-	x										
Opstapje en Opstap	2-6	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Voorrang voor kleintjes	Baby's	x						x	x	-	-	-	x	
Praten over peuters	peuters												x	
Opvoeden, zo	basisschool				x	x	x					x	-	-
Idem (Turks)	basisschool											x	-	-
Hanen- cursus	Peuters.				x									
Homestart	basisschool				x									
Tienermoeders (AMA)	0-4					x								
Spel- en opvoedwinkel	0-4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Thema puberteit	Groep 7/8	x	-	x	x	x	-					-	x	x
Thema angst	0-6						x							x
Thema drukke kinderen	basisschool													x
Thema pesten	basisschool			x										
Allochtone ouders	0-4									x				
Koffiebijeenkomsten	0-4		-						x			-	x	

Tweede aandachtspunt: persoonlijke ontwikkeling en educatie

De Vensterscholen organiseren educatieve activiteiten voor ouders om hen te ondersteunen bij hun persoonlijke ontwikkeling. Het doel van oudereducatie is bewerkstelligen dat ouders zich ontwikkelen, zodat zij op hun beurt de ontwikkeling van hun kinderen kunnen ondersteunen. Oudereducatie vindt op de Vensterscholen plaats in de vorm van cursussen en themabijeenkomsten (zie tabel

7.3). In feite valt opvoedingsondersteuning evenzeer onder oudereducatie, omdat hierbij samen met de ouders gewerkt wordt aan het verbeteren van opvoedingsvaardigheden.

Educatieve cursussen voor ouders worden verzorgd door het Noorderpoortcollege. Deze instelling biedt op alle vier Vensterscholen cursussen vergaderen en notuleren en cursussen computeroriëntatie. De cursus vergaderen en notuleren is bedoeld voor ouders uit de wijk die (beter) willen leren notuleren, vergaderen en communiceren. De cursus is toegankelijk voor ouders en overige wijkbewoners. Met name ouders die lid zijn of lid willen worden van een ouderraad of medezeggenschapsraad worden gestimuleerd deel te nemen aan deze cursus. De computercursus is gericht op het aanleren van basisvaardigheden, zoals het bedienen van de computer, tekstverwerken en informatie zoeken op het internet. Ouders worden tijdens de cursus gestimuleerd hun kinderen te volgen bij hun ICT-activiteiten op school. Na de oriëntatiecursus kunnen de cursisten deelnemen aan een vervolgcursus, waarin hun basisvaardigheden worden aangescherpt.

De hiervoor genoemde cursussen behoren tot het vaste cursusaanbod voor oudereducatie in de vier Vensterscholen. Twee Vensterscholen (Vinkhuizen en Hoogkerk) organiseerden voor de vrijwilligers van de tussen-de-middag-opvang (TMO) een cursus professionalisering en een EHBO-cursus. Op Vensterschool Oosterpark organiseerde het Noorderpoortcollege een cursus om de participatie van ouders aan vrijwilligerswerk te stimuleren. Voor de ouders van de basisscholen werden op de meeste Vensterscholen creatieve of educatieve middagen georganiseerd.

Derde aandachtspunt: medezeggenschap van ouders

In hoofdstuk 5 over doelstellingen kwam naar voren dat medezeggenschap van ouders vooral een politieke doelstelling is. Het doel is ouders te betrekken bij de Vensterschool in bestuurlijke zin en ouders te betrekken bij de organisatie van naschoolse activiteiten. Voor de betrokkenen in de Vensterscholen heeft dit aandachtspunt geen prioriteit. Niettemin proberen de Vensterscholen de participatie van ouders aan de plangroep en aan ouderwerkgroepen te stimuleren.

De participatie van ouders aan de ouderraad en ouderparticipatie in de klas zijn gangbare vormen van medezeggenschap en betrokkenheid van ouders op de basisscholen. Ouders die deelnemen aan de plangroep en/of een ouderwerkgroep blijken doorgaans ouders te zijn die al actief waren op de basisschool, bijvoorbeeld in de ouderraad. Dit zien we bijvoorbeeld op Vensterschool Hoogkerk waar leden

van de ouderraad deelnemen aan het overleg van de plangroep en ook actief zijn bij het organiseren van activiteiten voor ouders op de Vensterschool.

Tabel 7.2 Aanbod ouder-kind-activiteiten, schooljaar 1998/1999 (1), 1999/2000 (2), 2000/2001 (3).

Aanbod	Doelgroep	HK			VH			SPT			OP			
		1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	
Spel-en boekenplan	Peuters/ kleuters	x	x	x								x	x	x
Voorlezen	Peuters/ kleuters	x	x	x	x	x	x	x	x	x		-	x	x
Uitleen schoolbibliotheek	onderbouw											x	x	x
Bibliotheekbezoek	peuters	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x
Recreatieve activiteiten	peuters	x		x			x	x					x	x

HK= Vensterschool Hoogkerk

VH= Vensterschool Vinkhuizen

SPT= Vensterschool Selwerd-Paddepoel-tuinwijk

OP= Vensterschool Oosterpark

Op de locatie Oosterpark werd een ouderwerkgroep opgericht. Activiteiten die door een ouderwerkgroep worden uitgevoerd, zijn bijvoorbeeld het organiseren van themabijeenkomsten voor ouders en festiviteiten op de Vensterschool. De ouderwerkgroep op Vensterschool Oosterpark was in de periode van 1998 tot 2002 tijdelijk actief, omdat er door gebrek aan tijd geen structurele ondersteuning kon worden aangeboden vanuit de instellingen.

Op Vensterschool Vinkhuizen waren in de periode 1998 tot 2002 een paar ouders actief betrokken bij het organiseren van themabijeenkomsten en festiviteiten op de Vensterschool en bij het overleg van de plangroep. Op Vensterschool SPT waren in de hiervoor genoemde periode enkele ouders actief betrokken bij activiteiten op de basisschool. Op deze locatie werden nauwelijks ouders betrokken bij de organisatie van specifieke Vensterschool-activiteiten.

Eén van de (politieke) doelstellingen, namelijk ouders actief betrekken bij de organisatie van naschoolse activiteiten, heeft op de vier Vensterscholen nauwelijks navolging gekregen. De participatie van ouders aan overleg en besluitvorming in

de Vensterschool is een doelstelling waaraan in de periode 1998 tot 2002 op zeer kleine schaal gewerkt is. Slechts een beperkt aantal ouders neemt deel aan de plangroep of een ouderwerkgroep.

Vierde aandachtspunt: sociale binding aan school en buurt

Het versterken van betrokkenheid van ouders bij de school en bij de buurt is een doelstelling die verweven zit in verschillende activiteiten van de Vensterscholen. Het gaat om middelen en activiteiten die meestal niet expliciet in de projectplannen zijn opgenomen. Een middel om meer ouders naar de Vensterschool te trekken, is het nieuwe Vensterschoolgebouw. Aangezien verschillende voorzieningen in het Vensterschoolgebouw zijn ondergebracht, wordt verwacht dat ouders vaker komen en actiever betrokken raken bij de Vensterschool. Ook het organiseren van cursussen en bijeenkomsten wordt gebruikt als middel om ouders te betrekken bij de Vensterschool. Daarnaast wordt in de Vensterscholen aandacht besteed aan informatievoorziening in diverse vormen, bijvoorbeeld:

- het informeren van ouders over het aanbod van de Vensterschool (mondeling en schriftelijk);
- het doorverwijzen van ouders naar voorzieningen;
- informatiebijeenkomsten;
- het aanstellen van een contactpersoon voor allochtone ouders;
- een kennismakingsgesprek met ouders;
- een spreekuur van de sociaal-verpleegkundige op school;
- bezoek van OKZ-verpleegkundige aan de peuterspeelzaal;

Bovengenoemde communicatievormen komen niet in alle vier Vensterscholen voor. In tabel 7.4 wordt een overzicht gegeven van het aanbod per Vensterschool.

De gangbare middelen op de Vensterscholen om ouders te informeren over het aanbod zijn informatiefolders en mondelinge overdracht. Ook hebben enkele Vensterscholen een ouder-informatiehoek ingericht, waar ouders zelf informatie kunnen inwinnen. Naar aanleiding van de uitkomsten van een eerste inventarisatie van Vensterschoolactiviteiten en deelname (Kruiter & Walrecht, 1999), waaruit bleek dat er bij ouders veel misverstanden waren over de Vensterschool, werd op de Vensterscholen extra aandacht besteed aan de communicatie met ouders. Bij een tweede inventarisatie (Walrecht & Kruiter, 2001) bleek dat de informatievoorziening is verbeterd, maar dat nog steeds een aanzienlijk deel van de ouders vindt dat de informatie over activiteiten beter kan.

Professionals die betrokken zijn bij de organisatie van ouderactiviteiten hebben in het interview aangegeven dat zij sinds de start van de Vensterschool vaker ouders

wijzen op voorschoolse voorzieningen, de bibliotheek en oudercursussen. Het betreft professionals van de Spel- en opvoedwinkel, de peuterspeelzaal, Ouder- en kindzorg, de GGD en het Noorderpoortcollege (volwasseneneducatie) van alle vier Vensterscholen.

Drie van de vier Vensterscholen organiseren informatiebijeenkomsten voor ouders. Ouders krijgen bijvoorbeeld informatie over Vensterschool-activiteiten en voorzieningen, over de peuterspeelzaal, leerlingenzorg en de nieuwbouw. Ook de situatie in de wijk kan een gesprekstema zijn.

Vanwege een toename van het aantal allochtone gezinnen binnen de Vensterschool SPT werd vanuit het welzijnswerk (Stichting WING) het initiatief genomen tot het aanstellen van een allochtone contactouder. Zij legt contacten met allochtone ouders, met leerkrachten en leidsters en organiseert informatiebijeenkomsten voor Turkse en Marokkaanse ouders over onderwerpen, zoals het Nederlandse onderwijssysteem, schoolkeuze en de peuterspeelzaal. Op één van de twee basisscholen van Vensterschool Hoogkerk werden, in navolging van de andere basisschool, klasseouders aangesteld in de groepen 1 tot en met 4. De klasseouders onderhouden contact met andere ouders.

Voor ouders van 4-jarigen die naar de basisschool gaan, organiseert Vensterschool Hoogkerk een kennismakingsbijeenkomst. Op Vensterschool Oosterpark vindt de kennismaking plaats middels een kennismakingsgesprek met de sociaal verpleegkundige. Andere contactvormen zijn een spreekuur voor ouders op school en het bezoek van een OKZ-verpleegkundige op de peuterspeelzaal. Deze contactvormen komen alleen voor op Vensterschool Oosterpark en zorgen er voor dat ouders met vragen en problemen op het gebied van opvoeding en gezondheid terecht kunnen bij deskundigen op de Vensterschool.

De Vensterscholen organiseren festiviteiten voor ouders, kinderen en wijkbewoners om de betrokkenheid bij de Vensterschool te vergroten. Voorbeelden zijn festiviteiten rond de opening van het nieuwe Vensterschoolgebouw en optredens of exposities van kinderen. Professionals die een aanbod voor ouders organiseren, geven in de interviews te kennen het belangrijk te vinden dat ouders elkaar op informele wijze kunnen ontmoeten op de Vensterschool. Deze ontmoetingen zouden moeten bijdragen aan de sociale binding en sociale betrokkenheid. Vensterschool SPT organiseert met dit doel 'Vensterschool-ontmoetingen' voor professionals en ouders in de gemeenschappelijke ruimte van het Vensterschoolgebouw, het zogenaamde 'Vensterplein'. Vanwege gebrek aan afstemming tussen de professionals lukte het echter niet om deze ontmoetingen in 2000-2001 structureel te laten plaatsvinden. Ook op andere Vensterscholen worden

initiatieven genomen, bijvoorbeeld het inrichten van een ouder-informatiehoek en/of ouderkamer (Vensterschool Hoogkerk en Oosterpark). In de interviews komt naar voren dat op sommige locaties, bijvoorbeeld Vinkhuizen en Oosterpark, geen geschikte gemeenschappelijke ruimte is die aantrekkingskracht heeft op ouders en wijkbewoners.

Uit het voorgaande blijkt dat de Vensterscholen diverse middelen gebruiken om de ouders te betrekken bij activiteiten van de Vensterschool. Of de Vensterscholen erin slagen de sociale binding van ouders aan school en buurt te versterken, zal vooral moeten blijken uit een toenemend aantal ouders dat de Vensterschool bezoekt en gebruik maakt van de voorzieningen die in het gebouw zijn ondergebracht.

Tabel 7.3 Educatieve activiteiten voor ouders, schooljaar 1998/1999 (1), 1999/2000 (2), 2000/2001 (3).

Aanbod	Doelgroep	HK			VH			SPT			OP				
		1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3		
Computercursus	wijk	x	x	-	x	x	x	x	x	x	x	x	x	-	
Vergaderen/notuleren	wijk	x	x	x	x	-	x	x	x						
Cursus	school													x	
vrijwilligerswerk															
NT2	school												x	x	x
Professionalisering	vrijwilligers		x		x	x	x								
TMO															
EHBO t.b.v. TMO	vrijwilligers			x			x								
Klussen voor moeders	school														x
Creatieve/educatieve middagen	school		x	-	x	x	-	x						x	

HK= Vensterschool Hoogkerk

VH= Vensterschool Vinkhuizen

SPT= Vensterschool Selwerd-Paddepoel-Tuinwijk

OP= Vensterschool Oosterpark

Tabel 7.4 Communicatievormen, periode 1998-2002

Aanbod	HK	VH	SPT	OP
Informereren en doorverwijzen	x	x	x	x
Informatiebijeenkomsten	x	x	x	
Contactpersoon voor allochtone ouders			x	
Kennismakingsbijeenkomst	x			
Kennismakingsgesprek				x
Spreekuur sociaal verpleegkundige				x
OKZ-verpleegkundige op de peuterspeelzaal				x
Informeel ontmoetingen			x	
Festiviteiten	x	x	x	x

7.3.3 Participatie van ouders aan activiteiten

In de schooljaren 1998-1999, 1999-2000 en 2000-2001 zijn gegevens verzameld over de participatie van ouders aan activiteiten. Er zijn drie metingen verricht. De derde meting is uitgevoerd door Bureau Onderzoek van de gemeentelijke dienst SOZAWA. Bij deze derde meting werd bij een aantal activiteiten alleen het totaal aantal deelnemers vermeld. Het is mogelijk dat ouders die aan meer activiteiten hebben deelgenomen daardoor dubbel zijn meegeteld. Bovendien geldt dat elk jaar van een klein aantal activiteiten gegevens over deelname ontbreken.

Door het totaal aantal deelnemers te delen op het totaal aantal ouders op een Vensterschool (basisscholen en voorschoolse instellingen samen) kan de participatiegraad worden berekend. Omdat de Vensterscholen bij de eerste en tweede meting geen gegevens beschikbaar konden stellen over de populatie ouders binnen de scholen en voorschoolse instellingen, kon de deelnamepercentages niet exact worden berekend. Voor de eerste twee metingen wordt het aantal keer dat aan activiteiten werd deelgenomen en het unieke aantal deelnemers vermeld in tabel 7.5. Bij de derde meting is gebruik gemaakt van de gemeentelijke bevolkingsadministratie, waarmee het totaal aantal ouders van kinderen op de scholen en peuterspeelzalen kon worden vastgesteld. Met behulp van deze gegevens konden ook de deelnamepercentages worden berekend.

Ondanks dat niet per schooljaar het exacte deelnamepercentage kon worden vastgesteld, geven de deelnamecijfers in tabel 7.5 wel een duidelijk beeld van het verschil in deelname op de vier Vensterscholen en de verschillen tussen de

schooljaren. Activiteiten waarbij deelname geregistreerd is, hebben hoofdzakelijk betrekking op opvoedingsondersteuning en educatieve cursussen.

In het schooljaar 1998-1999 en 2000-2001 organiseren de Vensterscholen in totaal bijna evenveel activiteiten voor ouders. Bij een vergelijking tussen de schooljaren valt op dat in het schooljaar 2000-2001 in totaal meer ouders aan Vensterschool-activiteiten hebben deelgenomen dan in beide voorgaande schooljaren. In 2000-2001 is de participatie van ouders op Vensterschool Hoogkerk veruit het grootst. Op Vensterschool SPT en Oosterpark is het aandeel ouders dat participeert aan activiteiten even groot. Op Vensterschool Vinkhuizen is het percentage ouders dat deelneemt het laagst.

De participatie van ouders lijkt samen te hangen met het aantal activiteiten dat de Vensterscholen organiseert. In het schooljaar 1999-2000 werden iets minder activiteiten georganiseerd voor ouders en hebben, met uitzondering van Vensterschool SPT, minder ouders deelgenomen dan in het jaar daarvoor.

Tabel 7.5 Participatie van ouders

Vensterschool	1998-1999	1999-2000	2000-2001	
Hoogkerk	279	112	430	(34%)
Vinkhuizen	233	176	217	(11%)
SPT	60	98	119	(16%)
Oosterpark	106	65	86	(16%)
Totale deelname	678	451	852	(19%)
Totaal aantal personen	600	451	*	

* Het totaal aantal personen is niet berekend door Bureau Onderzoek

In het schooljaar 1999-2000 vond een discussie plaats over welke activiteiten tot het aanbod van de Vensterscholen gerekend mochten worden. De vraag was of we de activiteiten van het kansenbeleid wel of niet als Vensterschool-activiteiten kunnen beschouwen.

Na 1998-1999 vermelden niet alle Vensterscholen de activiteiten van het kansenbeleid in hun jaarplanning. De deelname aan de kansenbeleid-programma's Opstapje, Opstap en Overstap is daarom alleen in de eerste meting (schooljaar 1998-1999) verwerkt. Van het totaal aantal deelnemers in dit schooljaar waren er 122 ouders die deelnamen aan één van deze programma's. Op de vier

Vensterscholen varieert de participatie sterk per schooljaar. Opvallend is dat de participatie van ouders op Vensterschool Hoogkerk flink is toegenomen. Ook op Vensterschool SPT is de participatie van ouders toegenomen.

Participatie en type activiteit

De participatie van ouders aan activiteiten kan op de Vensterscholen sterk fluctueren. Wanneer gekeken wordt naar het type activiteit dan valt op dat de participatie van ouders aan opvoedingsondersteuning op Vensterschool Hoogkerk na het schooljaar 1998-1999 met de helft is afgenomen. Op Vensterschool Vinkhuizen is de participatie aan opvoedingsondersteuning gedurende drie schooljaren nagenoeg gelijk gebleven. De participatie aan opvoedingsondersteuning op Vensterschool SPT is in 1998-1999 en 2000-2001 vrijwel hetzelfde, maar in 1999-2000 het grootst. In dat schooljaar is het gebruik van de Spel- en Opvoedwinkel flink toegenomen. De SOW blijkt vooral allochtone ouders aan te trekken. Na een explosieve stijging liep het aantal deelnemers in het volgende schooljaar weer terug, waarschijnlijk omdat de SOW voor langere tijd moest sluiten wegens ziekte van de vaste beroepskracht. Op Vensterschool Oosterpark zijn er in het schooljaar 1999-2000 minder ouders die deelnemen aan opvoedingsondersteuning dan in 1998-1999. In het derde schooljaar (2000-2001) participeren opeens weer meer ouders aan het aanbod (een verschil van twintig ouders), wellicht omdat er weer iets meer activiteiten werden aangeboden. De deelname van ouders aan de Spel- en Opvoedwinkel van deze Vensterschool nam licht toe.

Participatie van ouders aan educatieve cursussen is op Vensterschool Hoogkerk na het schooljaar 1998-1999 behoorlijk afgenomen. Aanvankelijk had deze Vensterschool wel de meeste aanmeldingen voor de computer- en vergadercursussen. Op Vensterschool Vinkhuizen en Oosterpark zijn er tussen de drie schooljaren weinig verschillen voor wat betreft de deelname van ouders aan educatieve cursussen. Op Vensterschool SPT worden vanaf het schooljaar 1999-2000 educatieve cursussen gegeven. Aanvankelijk waren er minder dan tien deelnemers. In het jaar daarop nam het aantal deelnemers met meer dan de helft toe. Over het algemeen zijn er weinig ouders op de Vensterscholen die deelnemen aan educatieve cursussen. Het aantal deelnemers in het schooljaar 2000-2001 loopt uiteen van tien deelnemers in Hoogkerk tot 33 deelnemers in Vinkhuizen. We constateren dat onder ouders de meeste belangstelling bestaat voor incidentele en eenmalige activiteiten, zoals festiviteiten of informatiebijeenkomsten.

Participatie en achtergrond

Met behulp van de leerlingenadministratie van de basisscholen zijn gegevens verkregen over het opleidingsniveau van de ouders die aan Vensterschool-activiteiten hebben deelgenomen. Het opleidingsniveau kan worden bepaald aan de hand van de leerling-gewichten. De volgende indeling wordt gehanteerd: ouders met een middelbare tot hoge opleiding (gewicht 1.0), autochtone ouders met een lage opleiding (gewicht 1.25), laag opgeleide allochtone ouders (gewicht 1.9) en woonwagengewoners (met over het algemeen een lage opleiding) (gewicht 1.7). Alleen van de ouders met een kind op de basisschool konden dergelijke achtergrondgegevens worden achterhaald in het schooljaar 1999-2000. Van andere ouders en van andere schooljaren waren geen achtergrondgegevens beschikbaar.

Tabel 7.6 Deelname en opleidingsniveau van ouders, 1999-2000

Achtergrond van de deelnemers	Deelnamepercentage %
Gemiddeld tot hoog opleidingsniveau	11%
Laag opleidingsniveau	10%
Allochtoon en laag opleidingsniveau	8%
Woonwagengewoners	1%
Deelnamepercentage (gemiddeld)	10%

In het schooljaar 1999-2000 was 10% van de ouders met een kind op de basisschool betrokken bij één of meer activiteiten van de Vensterschool. Ouders met een gemiddeld tot hoog opleidingsniveau waren het meest vertegenwoordigd bij de activiteiten, maar het verschil met de participatiegraad van laagopgeleide ouders is klein. Zoals tabel 7.6 laat zien, zijn laag opgeleide allochtone ouders en ouders uit het woonwagencentrum (Hoogkerk) het minst vertegenwoordigd bij de activiteiten van de Vensterschool. De laatste groep participeert nauwelijks aan activiteiten.

7.3.4 Aanpak

Uit het voorgaande kan worden opgemaakt dat de Vensterscholen diverse middelen inzetten om ouderbetrokkenheid te stimuleren. Uit de interviews blijkt echter dat zowel beleidsambtenaren, locatiemanagers en professionals op het uitvoerende niveau niet tevreden zijn over de resultaten die tot dusver zijn behaald op het gebied van ouderbetrokkenheid. Oorzaken hiervoor zoeken we allereerst in de

gekozen innovatiestrategie en de structuren die er zijn om ouderbetrokkenheid te realiseren.

Om ouderbetrokkenheid te optimaliseren hebben enkele Vensterscholen een werkgroep 'ouderbetrokkenheid' opgericht met professionals van verschillende instellingen. De opdracht van de werkgroepen is het uitdenken van een strategie om de actieve betrokkenheid van ouders te vergroten. Een gedeelde opvatting in de Vensterscholen is dat de instellingen meer zouden moeten inspelen op de behoeften van ouders. Wat betekent dat de Vensterscholen het aanbod willen afstemmen op de vragen en behoeften van ouders.

Zicht krijgen op wat ouders werkelijk willen, wordt beschouwd als een belangrijk onderdeel van de strategie (Gemeente Groningen, 2000b). Op Vensterschool SPT werd een behoeftenpeiling gedaan onder ouders van 0- tot 4-jarigen. Van de andere Vensterscholen is weinig bekend over hoe zij de behoeften en wensen van ouders peilen. Over dergelijke activiteiten wordt althans geen melding gedaan in de jaarverslagen. Uit de interviews blijkt dat op alle vier Vensterscholen wel eens een enquête is gehouden naar de wensen en behoeften van ouders. Hieruit is gebleken dat ouders (en dit geldt voor alle vier Vensterscholen) vooral geïnteresseerd zijn in recreatieve activiteiten. Wat de precieze uitkomsten zijn, is niet in de officiële documenten, bijvoorbeeld in vergaderstukken of jaarverslagen, terug te vinden. We constateren dat in de Vensterscholen incidentele activiteiten worden ondernomen om de wensen en behoeften van ouders te peilen en dat dit nog niet een gezamenlijke Vensterschool-activiteit is. Vaak gaat het om individuele acties van één of enkele participanten. Soms zijn Vensterscholen terughoudend wat betreft het afnemen van enquêtes onder ouders.

Een locatiemanager:

“Een behoeftenpeiling kan valse verwachtingen scheppen bij ouders. De vraag wat ouders willen, leidt tot de verwachting dat de Vensterschool de gewenste voorzieningen op korte termijn aanbiedt. Wat ook vaak voorkomt, is dat ouders aangeven welke activiteiten ze willen, maar dat er uiteindelijk geringe belangstelling is voor het aanbod.”

Doelspecificatie, sturing en betrokkenheid

We constateren dat het de vier Vensterscholen ontbreekt aan concrete doelen en een concreet plan van aanpak voor ouderbetrokkenheid, waarin activiteiten en verantwoordelijkheden van de participanten zijn verduidelijkt. Op Vensterschool Hoogkerk werd hiervoor in 1998 wel een aanzet gegeven door de locatiemanager. De opzet was om het onderdeel ouderbetrokkenheid met een bestaand instrument stapsgewijs te implementeren. Binnen de plangroep werd een vragenlijst afgenomen, waarop geïnventariseerd werd wat alle betrokkenen verstaan onder 'ouderbetrokkenheid in de Vensterschool'. Vervolgens zou hieruit een gezamenlijke visie en plan moeten ontstaan, maar door tijdgebrek en andere prioriteiten verdween het stappenplan voor ouderbetrokkenheid van de agenda.

Uit de interviews met professionals die activiteiten voor ouders organiseren in de Vensterscholen, blijkt dat de coördinatie van het aanbod voor ouders moeilijk van de grond komt. Eén van de professionals van Vensterschool Oosterpark gaf in een interview aan:

“Er zijn enkele bijeenkomsten geweest van de werkgroep ‘ouderbetrokkenheid’. We willen contacten met ouders leggen. Wat belangrijk is, is dat we in de Vensterschool een vertrouwensband met ouders opbouwen en samen met ouders activiteiten organiseren. De werkgroep ligt nu stil, want er is formeel geen trekker. Daar is nog steeds niemand voor. De GGD heeft niet opnieuw uren beschikbaar gesteld om de werkgroep rond ouderparticipatie verder te trekken. De GGD vindt dat ouderparticipatie een zaak is van meerdere instellingen die tot het Vensterschoolverband horen.”

De werkgroepen voor het thema ouderbetrokkenheid komen op de meeste Vensterscholen slechts sporadisch bijeen. Op enkele Vensterscholen is zo'n werkgroep in de loop van het innovatieproces uiteengevallen (bijvoorbeeld Oosterpark). Tijdgebrek van de professionals, het ontbreken van duidelijke afspraken over wie van de participanten de coördinatie op zich neemt en wellicht ook het ontbreken van een gevoel van gedeelde verantwoordelijkheid zijn factoren die ertoe hebben geleid dat structureel overleg over een nieuw aanbod voor ouders op de Vensterscholen moeilijk op gang komt. Het belang van ouderbetrokkenheid in de Vensterschool wordt door alle participanten onderkend, maar veel lijkt af te hangen van de goodwill van individuen binnen de instellingen.

Een peuterspeelzaalleidster:

“De tijd die je besteedt aan Vensterschool-activiteiten, wordt overgelaten aan de leidster. Onze instelling neemt daarover geen standpunt in en er zijn geen richtlijnen voor. We moeten zelf onze prioriteiten stellen.”

In de interviews met professionals die zich bezighouden met het organiseren van activiteiten voor ouders, kwam aan de orde dat het schoolpersoneel nog te weinig aandacht heeft voor ouderbetrokkenheid en voor de rol die professionals van andere instellingen op dit gebied kunnen vervullen.

Een cursusleider:

“Er is nog weinig aandacht voor de vraag van ouders. Voor leerkrachten zal het best lastig zijn om zich daar mee bezig te houden. Toch zijn wij afhankelijk van de instellingen die rechtstreeks met ouders in contact komen. Daarom zit ik nog wel steeds achter die mensen aan en breng ik ons werk onder de aandacht in de plangroepen. Vaak hebben de professionals in de Vensterscholen het te druk. Ik moet er dus zelf achteraan zitten, want anders vergeet men ons aanbod.”

Een contactouder:

“Voor mijn werk heb ik meer ondersteuning vanuit de school nodig. De leerkrachten geven nog te weinig signalen door. Ik wil meer weten over wat er zich afspeelt bij de leerlingen en de ouders. Met behulp van deze informatie kan ik hulp bieden en contacten leggen met de ouders. De leerkrachten komen heel weinig met signalen naar mij toe. Ik vraag zelf de leerkrachten of er problemen zijn en of er behoefte is aan ondersteuning. De verhuizing naar de nieuwbouw heeft er overigens ook voor gezorgd dat de leerkrachten weinig tijd hebben.”

Ondersteuning

Een initiatief van de gemeente om de implementatie van het onderdeel ouderbetrokkenheid te ondersteunen, is het project Opvoedingsondersteuning en Ontwikkelingsstimulering (project O&O). Er is gekozen voor invoering van dit project op de locaties Oosterpark en Vinkhuizen. Het project behoort in beide Vensterscholen aanzet te geven tot de vormgeving van een aanbod dat is afgestemd op de vraag van ouders. Het biedt een stappenplan voor het creëren, hetzij verbeteren van een basisaanbod van activiteiten voor ouders op wijkniveau.

Het project wordt ondersteund door het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW) en gefinancierd door het Ministerie van VWS. Een medewerker van de gemeente Groningen coördineert de projectactiviteiten. Het project is gestart aan het begin van het schooljaar 1999-2000 op de locatie Oosterpark en een jaar later op Vensterschool Vinkhuizen met een inventarisatie naar het ondersteuningsaanbod en de opvoedingssituatie in de wijk. Hiervoor werd gebruik gemaakt van een vragenlijst van het NIZW en een discussiebijeenkomst voor professionals van verschillende instellingen. Dit waren onder meer de leidsters van de peuterspeelzalen (COP), een medewerker van de Spel- en Opvoedwinkel (WING), de wijkverpleegkundige (Thuiszorg), de sociaal verpleegkundige (GGD) en de intern begeleiders van de basisscholen. Op Vensterschool Oosterpark werden ook ouders ingeschakeld. In het interview met de projectcoördinator komt naar voren dat de coördinatie en het afstemmingsproces in de periode 1999 tot 2002 nog in de kinderschoenen staat.

Coördinator van het project O&O:

“Uit de inventarisatie bleek dat de beroepskrachten vaak niet weten of een activiteit wel of niet een ‘Vensterschool-activiteit’ is. De ouders weten niet wat het aanbod is. Voor hen is het ondoorzichtig bij wie ze terecht kunnen voor opvoedingsondersteuning. Uit de inventarisatie blijkt dat er opvoedingsondersteuning is voor ouders met jonge kinderen, maar niet voor ouders met kinderen ouder dan vier jaar. De stap naar de basisschool is dan voor de ouders iets te groot. Ook hebben de beroepskrachten aangegeven dat er veel kinderen zijn die te weinig startkwalificaties hebben voor het basisonderwijs. We hebben daarom afgesproken om onze aandacht te richten op de groep 0- tot 6-jarigen. Van belang is dat er een samenhangend en geïntegreerd aanbod komt voor opvoedings- en ontwikkelingsondersteuning. Er gebeuren wel allerlei activiteiten, maar de richting was en is nog niet duidelijk. Vanuit de plangroep is nu een werkgroep ingesteld voor het aanbod voor 0- tot 6-jarigen. Concrete afspraken over de uitvoering van het plan van aanpak en afspraken over de verdeling van taken zijn nog niet gemaakt.”

“...Uitvoerenden denken wel na over wat een goede strategie is om ouders te trekken, maar hebben niet allemaal een duidelijke visie of creatieve ideeën. Dit is ook sterk persoonsgebonden. De participanten willen in contact komen met ouders, aansluiten bij wat ouders willen en een samenhangend aanbod

van activiteiten creëren voor ouders, maar het is nog niet duidelijk wat men verstaat onder 'een samenhangend aanbod'. Hier moet een visie en aanpak voor ontwikkeld worden, maar het is moeilijk om dit alleen met uitvoerders vast te stellen. Er zijn ook gesprekken met het management nodig, omdat het management van de instellingen beter zicht heeft op wat er in de praktijk mogelijk is en bevoegdheden heeft om besluiten te nemen. De ontwikkeling van een samenhangend aanbod voor opvoedingsondersteuning en ontwikkelingsstimulering is een proces dat de komende jaren sturing nodig heeft van een projectleider ”

Volgens de coördinator van het project O&O is tijdgebrek van de professionals een essentieel probleem binnen beide Vensterscholen.

Coördinator van O&O:

“De professionals zijn van mening dat ze te weinig tijd hebben voor het opbouwen van contacten met ouders. Het leggen van contacten met ouders is ook niet een taak die je bij één persoon kunt neerleggen. We zullen moeten zoeken naar oplossingen, bijvoorbeeld in de vorm van oudercontactpersonen in de Vensterschool.”

Het is uiteindelijk aan het management van de participerende instellingen om te bepalen in hoeverre zij kunnen en willen investeren in de aanpak van ouderbetrokkenheid op de Vensterschool. De invulling en uitvoering van het aanbod liggen dus in belangrijke mate in handen van de participerende instellingen. Door de locatiemanagers worden tot dusver weinig mogelijkheden gebruikt of zijn er wellicht weinig mogelijkheden om professionals op dit gebied aan te sturen.

Ondersteuning vanuit het project O&O op de Vensterscholen Oosterpark en Vinkhuizen heeft er voor gezorgd dat enkele specifieke doelen en activiteiten zijn vastgesteld met betrekking tot ouderbetrokkenheid op beide locaties. In het O&O project werd geconstateerd dat er, naast een concreet plan, behoefte is aan het uitwisselen van kennis en ervaringen met andere Vensterscholen. Voorbeelden die door de projectcoördinator werden genoemd, zijn regelmatige themabijeenkomsten voor professionals over ouderbetrokkenheid en informatie over de resultaten van activiteiten en experimenten op andere Vensterscholen. Hierbij is een belangrijke taak weggelegd voor de gemeente, aldus de projectcoördinator van O&O.

Financiële ondersteuning

De financiële ondersteuning van activiteiten voor ouders wordt grotendeels gegeven met middelen van het kansenbeleid. De hoeveelheid middelen die een Vensterschool kan besteden, is voor een belangrijk deel afhankelijk van de populatie kinderen binnen de instellingen van een Vensterschool. Basisscholen en peuterspeelzalen met meer dan 50% doelgroepkinderen komen in aanmerking voor middelen van het kansenbeleid. Dit betekent dat er niet alleen tussen Vensterscholen, maar ook binnen Vensterscholen verschillen zijn ontstaan in het aanbod.

Wanneer de populatie op de scholen verandert, heeft dit gevolgen voor de middelen en daarmee ook voor het aanbod. De middelen worden toegekend aan de instellingen en niet aan de Vensterschool als overkoepelende organisatie. In het huidige systeem is het vaak niet mogelijk om budgetten aan elkaar te knopen en duurt het soms lang voordat de financiering voor nieuwe activiteiten geregeld is. Het gevolg is dat de instellingen binnen een Vensterschool hun oorspronkelijk activiteiten voor ouders blijven uitvoeren, omdat ze daar subsidies voor krijgen. Het gevolg is dat instellingen die zich bezighouden met het organiseren van activiteiten voor ouders nog steeds voor een belangrijk deel dubbel werk uitvoeren.

Coördinator van O&O:

“De instellingen worden gefinancierd op hun organisatie-onderdelen en afgerekend op hun primaire doelstellingen. De instellingen hebben hun eigen contacten met de gemeente in verband met het verkrijgen van subsidies. Als er een gezamenlijke activiteit is, weet men niet hoe dat gezien de subsidiëring gerealiseerd kan worden. Het is een zoektocht hoe je de financiering voor samenwerkingsactiviteiten voor elkaar krijgt. De gemeentelijke organisatie, het beleid en de subsidiestromen zijn hier niet op aangepast. Er is overigens wel een gekoppelde onderwijs- en jeugdafdeling.”

Een schooldirecteur:

“Door de diverse instellingen wordt nog veel dubbel werk gedaan. Je ziet bijvoorbeeld dat instellingen afzonderlijk van elkaar enquêtes uitvoeren. Dit heeft vooral te maken met de verschillende geldstromen die er zijn.”

Evaluatie en feedback

In de interviews komt naar voren dat het intern evalueren van activiteiten en feedback op de uitvoering en resultaten geen structureel onderdeel is van het

implementatieproces in de Vensterscholen. Cursusleiders houden meestal aan het einde van een cursustraject een groepsevaluatiegesprek met de ouders. Aangezien de participerende instellingen verantwoordelijk zijn voor de kwaliteit van hun aanbod, is het aan de uitvoerenden om al dan niet verbeteringen of veranderingen aan te brengen in de organisatie of in de inhoud. Het evalueren van activiteiten en feedback op de voortgang ervan lijkt meer een interne kwestie van de instellingen in plaats van een gezamenlijke onderneming van de participanten op Vensterschoolniveau. Voor bepaalde projecten werd overigens aan het einde van een schooljaar een evaluatieverslag uitgebracht, bijvoorbeeld van het project O&O. Dit is een verslag voor de locatiemanager. Opvallend is dat evaluatieverslagen en de bespreking van de voortgang en resultaten van activiteiten meestal niet besproken worden in de plangroep.

7.3.5 Samenvatting

De Vensterscholen bieden verschillende activiteiten aan om ouderbetrokkenheid te stimuleren. Het aanbod bestaat voornamelijk uit opvoedingsondersteuning, gezamenlijke activiteiten voor ouder en kind en educatieve cursussen. De eerste en tweede categorie heeft tot doel ouders te stimuleren om de ontwikkeling van hun kind te ondersteunen. De derde categorie is gericht op het stimuleren van de persoonlijke ontwikkeling van ouders. Slechts enkele ouders op de Vensterscholen zijn betrokken bij het overleg en de organisatie van Vensterschool-activiteiten. Het betrekken van ouders bij de besluitvorming is een politieke doelstelling, maar binnen de Vensterscholen heeft dit geen prioriteit en ouders zijn hier wellicht minder in geïnteresseerd.

De Vensterscholen hanteren verschillende middelen om met ouders in contact te komen, bijvoorbeeld een contactpersoon voor allochtone ouders, een spreekuur voor opvoedings- en gezondheidsproblemen of informatiebijeenkomsten. De participatie van ouders fluctueert en verschilt sterk per Vensterschool. Op twee Vensterscholen is de participatie toegenomen. Ook geldt dat het aanbod sterk varieert. Geplande activiteiten worden niet altijd uitgevoerd, wegens organisatorische problemen, bijvoorbeeld uitval van personeel of onvoldoende informatieverstrekking over het aanbod. De Vensterscholen hebben ten aanzien van het thema 'ouderbetrokkenheid' nog geen concrete doelen en een gericht plan van aanpak met heldere afspraken over de verantwoordelijkheden van de participanten ten aanzien van de uitvoering.

7.4 Thema Verlengde schooldag

Eén van de uitgangspunten van de Vensterscholen is het vormgeven van een verlengde schooldag. Dit houdt in dat de Vensterscholen na schooltijd vrijetijdsactiviteiten voor kinderen aanbieden. In deze paragraaf wordt de invoering van de verlengde schooldag beschreven. Allereerst wordt ingegaan op het beleid en de doelen ten aanzien van het onderdeel verlengde schooldag. Vervolgens wordt een beschrijving gegeven van de implementatie van activiteiten en de participatie van kinderen in de periode 1998 tot en met 2001.

7.4.1 Beleid en doelen

In de beleidsnota van 1995 en in het projectjaarplan 1998/1999 wordt de doelstelling van de verlengde schooldag omschreven als ‘het vergroten van de participatie van kinderen aan sportieve, creatieve en recreatieve voorzieningen’. In de ‘Tussenbalans en bijstelling projectjaarplan 1999/2001’ (Gemeente Groningen, 2000b) wordt opgemerkt dat het gaat om de participatie van kinderen aan kunst, cultuur en sport te vergroten.

De strategie die de Vensterscholen gebruiken om de participatie van kinderen aan vrijetijdsvoorzieningen te vergroten, wordt ‘de drietrapsraket’ genoemd (Gemeente Groningen, 1998; 1999b, 2000b). De drie trappen of fasen van de strategie luiden als volgt:

- de eerste trap bestaat uit het aanbieden van binnenschoolse activiteiten, dat wil zeggen activiteiten die plaatsvinden binnen de schooluren met als doel kinderen te stimuleren tot buitenschoolse participatie aan kunst, cultuur (muziek) en sport;
- de tweede trap (de verlengde schooldag) is gericht op het aanbieden van buitenschoolse activiteiten en het toegankelijk maken van reguliere voorzieningen voor kunst, cultuur en sport;
- de derde trap bestaat uit het onderbrengen van de activiteiten in het reguliere aanbod van instellingen en verenigingen. Het doel is dat kinderen gebruik gaan maken van de reguliere sportieve, creatieve en recreatieve voorzieningen in de stad Groningen.

Een belangrijk aandachtspunt bij de vormgeving van een verlengde schooldag is dat de Vensterscholen een verbinding leggen tussen de binnenschoolse activiteiten en de buitenschoolse activiteiten (Gemeente Groningen, 2000b).

De implementatie van de activiteiten zal worden beschreven aan de hand van de hiervoor genoemde fasering.

7.4.2 Binnenschoolse activiteiten

De binnenschoolse activiteiten die Vensterscholen aanbieden in het kader van de verlengde schooldag hebben betrekking op verschillende categorieën van activiteiten. In de periode 1998 tot 2002 bestaat het aanbod op de vier Vensterscholen uit activiteiten die gericht zijn op muziek, sport, kunst en cultuur en leesbevordering.

Muziek

De muziek-activiteiten op de Vensterscholen worden georganiseerd door de Stedelijke muziekschool. Docenten van de muziekschool gaven in de periode 1998 tot en met 2001 muziekonderwijs op de scholen en workshops, waarin kinderen kennismaken met muziekinstrumenten. De workshops zijn bedoeld om de leerlingen te stimuleren tot participatie aan muziekcursussen na schooltijd. Het aantal binnenschoolse workshops dat de muziekschool aanbiedt verschilt per schooljaar en per Vensterschool, variërend van één tot maximaal vijf per schooljaar. Het binnenschoolse muziek-aanbod op de Vensterscholen is voor het grootste deel bestemd voor kinderen uit de midden- en bovenbouwgroepen van het basisonderwijs. Alleen op Vensterschool SPT werd in het schooljaar 1998-1999 een muziekproject voor kinderen van de peuterspeelzaal georganiseerd. Het zijn dus voornamelijk kinderen in de leeftijd van acht tot dertien jaar die kennis kunnen maken met de activiteiten van de muziekschool en gestimuleerd worden om in hun vrije tijd te participeren aan muziekactiviteiten.

Sport

Op de Vensterscholen kunnen kinderen van het (speciaal) basisonderwijs kennismaken met diverse sporten. Onder schooltijd worden modules van vier lessen aangeboden. De lessen worden gegeven door een vakleerkracht en een afsluitende les wordt verzorgd door een docent van een sportvereniging. De modules zijn bestemd voor 7- tot en met 12-jarigen. Evenals de muziekworkshops varieert het sportaanbod per schooljaar en per Vensterschool. We treffen minimaal twee en maximaal negen sportmodules aan per schooljaar.

Het aantal binnenschoolse sportmodules op Vensterschool Vinkhuizen, SPT en Oosterpark is in de loop van de tijd met bijna de helft is teruggebracht.

Vensterschool Hoogkerk bood het minste aantal sportactiviteiten aan. Het sportaanbod nam in de loop van het implementatieproces op deze Vensterschool wel geleidelijk toe.

Kunst en cultuur

De Vensterscholen organiseren op de basisscholen enkele activiteiten die gericht zijn op kunstzinnige en culturele vorming. Door de muziekschool worden danscursussen aangeboden, waaronder Turkse dans, flamenco en werelddans. Vanaf het schooljaar 1999-2000 werden ze op drie Vensterscholen (Hoogkerk, Vinkhuizen en SPT) aangeboden in de vorm van kennismakingsmodules van vijf lessen. Jaarlijks werden één of twee verschillende dansmodules georganiseerd voor onderbouw- en bovenbouwgroepen.

Op enkele Vensterscholen is het Kunstencentrum aanbieder van cursussen op het gebied van kunstzinnige vorming. Dit centrum organiseert op Vensterschool Oosterpark één tot twee modules per schooljaar. Op Vensterschool SPT organiseerde het Kunstencentrum in het schooljaar 2000-2001 voor het eerst twee modules op de basisschool. Vensterschool Hoogkerk is in hetzelfde schooljaar gestart met lessen kunstzinnige vorming in samenwerking met een kunstenaar.

Door het verstrekken van extra subsidies stimuleert de gemeente Groningen vanaf het schooljaar 1999-2000 de scholen voor voortgezet onderwijs om hun leerlingen te laten participeren aan culturele activiteiten na schooltijd. Het project Culturele Diversiteit is een initiatief van de gemeente Groningen, waarin leerlingen gestimuleerd worden om culturele activiteiten te organiseren voor hun medeleerlingen. In de periode 1999 tot en met 2001 werden op de scholen voor voortgezet onderwijs enkele activiteiten georganiseerd (locatie Vinkhuizen, SPT en Oosterpark). Op de locatie Oosterpark werd een cultureel project georganiseerd door de scholen voor voortgezet onderwijs in samenwerking met de welzijnsstichting WING en de bibliotheek. De activiteiten waren bestemd voor leerlingen uit meerdere wijken.

Leesbevordering

De Openbare bibliotheek biedt op de Vensterscholen activiteiten aan om het plezier in lezen bij kinderen te bevorderen. Het aanbod van de bibliotheek bestaat uit reguliere activiteiten (voor elke basisschool), kansenbeleid-activiteiten (op basisscholen die daarvoor in aanmerking komen) en Vensterschool-activiteiten (op de peuterspeelzalen, kinderdagverblijven en op de basisschool). Het Vensterschool-

aanbod van de bibliotheek is een aanvulling op de activiteiten die de bibliotheek uitvoert in het kader van het kansenbeleid.

De activiteiten van het kansenbeleid en de Vensterschool hebben dezelfde doelstelling, namelijk dat kinderen meer gaan lezen. De bibliotheekfilialen gebruiken de middelen van het Vensterschoolbeleid onder meer om extra activiteiten te organiseren voor 2- tot 8-jarigen. De bibliotheekfilialen van Vinkhuizen en SPT hebben een identiek aanbod op de Vensterscholen. In het schooljaar 1998-1999 werden vier Vensterschool-activiteiten aangeboden: voorlezen op de peuterspeelzalen en kinderdagverblijven, voorlezen door ouderen aan groep 1 tot en met 3 en een boekpromotie voor groep 4. Ook in Hoogkerk werden verschillende voorleesactiviteiten georganiseerd op de peuterspeelzalen, het kinderdagverblijf en in het basisonderwijs.

Vanaf het schooljaar 1999-2000 werd op Vensterschool SPT en Vinkhuizen een programma samengesteld met behulp van middelen van het kansenbeleid en het Vensterschoolbeleid. De bibliotheek wil daarmee een doorgaande lijn creëren in het totaal-aanbod. Dit houdt in dat elke groep (peuters en basisschoolleerlingen) deelneemt aan minimaal één activiteit van de bibliotheek per schooljaar. Voor het speciaal basisonderwijs organiseert de bibliotheek per jaar één à twee Vensterschool-activiteiten.

Vensterschool Oosterpark organiseert naast activiteiten van het kansenbeleid enkele extra boekpromotie-activiteiten voor basisschoolleerlingen in het kader van de Vensterschool. In het schooljaar 2000-2001 organiseerde de bibliotheek introductielessen die gericht zijn op het stimuleren van de participatie van kinderen aan naschoolse activiteiten.

Uit de beschrijving van activiteiten blijkt dat de bibliotheek-filialen in de loop van het implementatieproces een doorgaande lijn ontwikkelen in leesbevorderingsactiviteiten op de Vensterscholen. Dit is het duidelijkst zichtbaar op de Vensterscholen waar de activiteiten van het kansen- en Vensterschoolbeleid zijn geïntegreerd.

Geconcludeerd kan worden dat het binnenschoolse aanbod ('de eerste trap') verschilt per Vensterschool en dat dit aanbod over de jaren enkele veranderingen en verschuivingen vertoont. Vensterschool Oosterpark biedt de meeste activiteiten aan en heeft een constant aanbod van activiteiten op het gebied van muziek, sport, kunst- en cultuur en leesbevordering. Vensterschool Hoogkerk bood in de periode 1998 tot en met 2001 het minst aantal binnenschoolse activiteiten aan. Dit geldt met name voor de categorieën muziek, sport, kunst- en cultuur. Wel is op deze

Vensterschool het sportaanbod toegenomen. Vensterschool Vinkhuizen en SPT boden aanvankelijk een redelijk aantal binnenschoolse sport- en muziekmodules aan. Een groot deel van de leerlingen van het (speciaal) basisonderwijs heeft daardoor kennis kunnen maken met verschillende sporten en met muziekinstrumenten.

Na verloop van tijd werden op Vensterschool Vinkhuizen minder binnenschoolse sport- en muziekmodules aangeboden. Vensterschool SPT organiseerde in de periode voor 1998 een redelijk aantal binnenschoolse sport- en muziekmodules, maar concentreerde zich na 1998 op de organisatie van buitenschoolse activiteiten .

7.4.3 Buitenschoolse activiteiten

Zoals eerder werd aangegeven, is het doel van de buitenschoolse activiteiten (de tweede trap) om de buitenschoolse participatie van kinderen aan sport, muziek, kunst en cultuur te bevorderen. Om dit te bewerkstelligen bieden de Vensterscholen elk een eigen pakket van naschoolse activiteiten aan. In deze paragraaf wordt een beschrijving gegeven van het aanbod van buitenschoolse activiteiten in de periode 1998 tot 2002 (de tweede trap en derde trap).

Activiteiten van de tweede trap

Voor het grootste deel bestaat het buitenschoolse aanbod uit sport. Ook de buitenschoolse muziek- en danscursussen nemen een belangrijke plaats in in het aanbod van de Vensterscholen. De invoering van kunstzinnige vorming is duidelijk nog in ontwikkeling op de Vensterscholen. Het aantal activiteiten op dit gebied neemt heel geleidelijk toe en wordt georganiseerd door verschillende aanbieders, waaronder het Kunstencentrum, kunstenaars of freelance-docenten. Naast muziek, sport, kunst- en cultuur werden vanaf het schooljaar 2000-2001 buitenschoolse activiteiten georganiseerd op het gebied van taal- en leesbevordering. Op verzoek van de gemeente werden deze activiteiten op de Vensterscholen aangeboden door de bibliotheek. Overige activiteiten die in het buitenschoolse Vensterschoolaanbod voorkomen, hebben betrekking op techniek (een techniekcursus voor meisjes op alle vier Vensterscholen), natuur- en milieuprojecten (SPT en Oosterpark) en koken (SPT en Vinkhuizen). Op initiatief van de gemeente Groningen werd in het schooljaar 1999-2000 het schaken op school geïntroduceerd. Schaken werd aanvankelijk aangeboden als binnenschoolse activiteit. In 2000-2001 werd deze activiteiten onderdeel van het buitenschoolse programma op de Vensterscholen.

De Vensterschool Vinkhuizen en SPT maakten in de periode 1999 tot en met 2001 plannen voor de invoering van huiswerkbegeleiding voor leerlingen van het voortgezet onderwijs, maar op beide locaties kwam dit niet van de grond wegens afstemmingsproblemen.

Aansluiting tussen het binnen- en buitenschoolse aanbod

Op het gebied van sport en muziek is er meestal een relatie tussen binnen- en buitenschoolse activiteiten, bijvoorbeeld doordat de buitenschoolse activiteiten worden geïntroduceerd in binnenschoolse lessen. Hierbij is niet altijd sprake van een directe aansluiting tussen de binnen- en buitenschoolse activiteiten. In een aantal gevallen worden de buitenschoolse activiteiten in een volgend schooljaar aangeboden. Ook komt het voor dat buitenschoolse activiteiten niet kunnen plaatsvinden, omdat er al te veel andere activiteiten zijn waar kinderen aan deelnemen.

Opvallend is dat de meeste activiteiten bestemd zijn voor de midden- en bovenbouwgroepen van het basisonderwijs (5 tot en met 8). Overigens neemt het aantal activiteiten voor de onderbouwgroepen geleidelijk toe. In het voortgezet onderwijs worden nog betrekkelijk weinig buitenschoolse activiteiten georganiseerd in het kader van de Vensterschool.

Activiteiten van de derde trap

Na deelname aan schoolgebonden activiteiten van de eerste en tweede trap volgt op sommige Vensterscholen de derde trap, namelijk het reguliere aanbod van de muziekschool en sportverenigingen. De Stedelijke muziekschool stimuleert het gebruik van haar aanbod door op enkele Vensterscholen cursussen aan te bieden. Ze vinden plaats op of in de directe omgeving van de Vensterschool en zijn gericht op het leren bespelen van muziekinstrumenten en dans. In de periode 1999 tot en met 2001 waren er kleine groepen deelnemers op Vensterschool Vinkhuizen en SPT. Dergelijke cursussen werden niet op de Vensterscholen Hoogkerk en Oosterpark aangeboden. Wel werd op Vensterschool Hoogkerk in 2000-2001 voor het eerst sportcursussen van de derde trap georganiseerd. Op de andere Vensterscholen komt dit niet voor. Het aanbod uit de derde trap op de Vensterscholen is dus nog zeer beperkt.

7.4.4 Participatie van kinderen aan buitenschoolse activiteiten

In deze paragraaf wordt ingegaan op de participatie van kinderen aan buitenschoolse activiteiten. Per Vensterschool wordt een korte weergave gegeven van het aanbod en de deelname in de periode 1998 tot en met 2001. Onderzocht is in hoeverre de volgende groepen participeren aan de buitenschoolse activiteiten van de vier Vensterscholen:

- niet-achterstandsleerlingen (leerlingen met gewicht 1.0)
- autochtone kinderen van laag opgeleide ouders (maximaal VBO) (leerlingen met gewicht 1.25)
- zigeuner- en woonwagenkinderen (leerlingen met gewicht 1.7)
- allochtone kinderen van laag opgeleide ouders (leerlingen met gewicht 1.9)

Daarnaast wordt rekening gehouden met het geslacht van de deelnemers.

Vensterschool Hoogkerk

In de periode 1998 tot en met 2001 organiseerde Vensterschool Hoogkerk in totaal zestien verschillende buitenschoolse activiteiten. Het buitenschoolse aanbod is op deze Vensterschool bestemd voor leerlingen van twee basisscholen. Met de uitbreiding van het aanbod in het schooljaar 1999-2000 is ook de participatie toegenomen. In het schooljaar 1998-1999 participeerde 7% van de basisschoolleerlingen aan de buitenschoolse activiteiten van de Vensterschool. In 1999-2000 participeerde ongeveer 13% van het totaal aantal basisschoolleerlingen. (Omdat over dit schooljaar deelnamegegevens ontbreken van twee van de zeven activiteiten, zal het percentage iets hoger zijn). In 2000-2001 heeft 15% van het totaal aantal leerlingen meegedaan.

Het totaal aantal kinderen dat participeert, is in deze periode met ruim de helft toegenomen. Het meest werd deelgenomen aan sport en aan recreatieve activiteiten in de categorie 'overig' (zie tabel 7.7). Een klein deel van de deelnemers (4% van alle leerlingen) participeerde in het schooljaar 2000-2001 aan meer dan één buitenschoolse activiteit van de Vensterschool.

We concluderen dat in de periode 1998 tot en met 2001 nog maar een klein deel van de leerlingen op Vensterschool Hoogkerk participeert aan buitenschoolse activiteiten van de Vensterschool. Wellicht heeft dit te maken met het beperkte aanbod. Wel is het aantal activiteiten in de loop van de tijd toegenomen en daarmee ook het aantal deelnemers.

Tabel 7.7 Aanbod en participatie Vensterschool Hoogkerk,
Schooljaar 1998-1999 (1), 1999-2000 (2), 2000-2001 (3)

		1998-1999	1999-2000	2000-2001	part ¹	part ²
Aanbod	Muziek	0 act.	3 act.	0 act.	43	14.3
	Sport	0 act.	0 act.	4 act.	86	21.5
	kunst/ cultuur	0 act.	3 act.	1 act.	27	6.8
	taal/lezen	0 act.	0 act.	0 act.	0	0
	Overig	3 act.	1 act.	1 act.	82	16.4
	Participatie	Basisschool	7%	13%	15%	
Gewicht	1.0	4%	12%	17%		
	1.25	1%	12%	16%		
	1.7	4%	20%	5%		
	1.9	19%	17%	0%		
Geslacht	Jongen	22%	18%	33%		
	Meisje	78%	82%	67%		

part¹: aantal keer dat is deelgenomen aan een activiteitscategorïe

part²: het gemiddeld aantal deelnemers per activiteit

Participatie en achtergrondkenmerken van de deelnemers

In tabel 7.7 wordt een overzicht gegeven van de deelnamepercentages van de verschillende groepen van leerlingen op Vensterschool Hoogkerk (leerlingen met gewicht 1.0, 1.25, 1.7 en 1.9).

De participatie van niet-achterstandsleerlingen en de 1.25-leerlingen is evenwichtig. In het schooljaar 1999-2000 was er een oververtegenwoordiging van allochtone kinderen en woonwagenkinderen. Het gaat echter om kleine aantallen deelnemers. NB. Omdat het totale aantal allochtone leerlingen (gewicht 1.9) en woonwagenkinderen (1.7) binnen deze Vensterschool relatief klein is (ongeveer 5% van het totaal aantal leerlingen), leidt de deelname van enkele leerlingen uit deze groepen al tot een hoog deelnamepercentage. Bij de derde meting blijkt dat nog maar 5% van de woonwagenkinderen participeerde aan buitenschoolse activiteiten. Ook blijkt dat er geen allochtone leerlingen participeerden aan de buitenschoolse activiteiten.

Onder de deelnemers zijn meer meisjes dan jongens. Vooral muziek- en dansactiviteiten zijn erg in trek bij meisjes. Ook bij de sportactiviteiten waren meisjes veruit in de meerderheid. Voor activiteiten zoals knutselen en schaken hadden zowel meisjes als jongens belangstelling.

Vensterschool Vinkhuizen

In de periode 1998 tot en met 2001 bood Vensterschool Vinkhuizen in totaal 51 verschillende buitenschoolse activiteiten aan. In 1998-1999 bestond het aanbod uit sport- en muziekworkshops. Het buitenschoolse sportaanbod is in 2000-2001 uitgebreid. Er is sprake van een verdubbeling van het aanbod. Overige activiteiten waarmee het aanbod in 2000-2001 werd uitgebreid, waren dammen, schaken, een techniekcursus voor meisjes, koken, internetmiddagen, creatieve en culturele activiteiten en aanvankelijk ook 'huiskameropvang', bedoeld voor bovenbouwleerlingen van de basisschool. Na 1999 verdween deze vorm van kinderopvang uit het buitenschoolse aanbod.

Om de participatie van kinderen aan buitenschoolse activiteiten te bevorderen, werd in het schooljaar 2000-2001 het experiment 'Naschoolse activiteiten Vinkhuizen' opgezet. Door de Stichting Kinderopvang werd een vrijetijdsclub opgericht van waaruit drie keer per week deelname mogelijk was aan diverse naschoolse activiteiten. Overigens kon ook zonder deelname aan de club geparticipeerd worden aan de buitenschoolse activiteiten van deze Vensterschool. De meeste creatieve en culturele activiteiten werden aangeboden zonder een binnenschoolse introductie.

Aanvankelijk werden er buitenschoolse activiteiten georganiseerd voor leerlingen van twee basisscholen (CBS De Hoeksteen en OBS De Vlint). Sinds 1999-2000 maakt ook een derde basisschool onderdeel uit van de Vensterschool (OBS AMG Schmidt). Deze basisschool is niet gevestigd in het nieuwe Vensterschoolgebouw.

In het schooljaar 1998-1999 participeerde 20% van de basisschoolleerlingen van Vensterschool Vinkhuizen aan buitenschoolse activiteiten (zie tabel 7.8). In het schooljaar 1999-2000 was het deelnamepercentage 18%. Met een forse uitbreiding van het aanbod in 2000-2001 nam het deelnamepercentage weer toe. In dit schooljaar participeerde 35% van de basisschoolleerlingen aan buitenschoolse activiteiten. Opvallend is dat de leerlingen van OBS AMG Schmidt in beide schooljaren minder deelnemen aan de activiteiten dan de leerlingen van de andere twee basisscholen.

Tabel 7.8 Aanbod en participatie Vensterschool Vinkhuizen

		1998-1999	1999-2000	2000-2001	part ¹	part ²
Aanbod	muziek	5 act.	3 act.	3 act.	190	17.2
	sport	6 act.	4 act.	11 act.	526	25.0
	kunst/ cultuur	0 act.	1 act.	7 act.	209	26.1
	taal/lezen	0 act.	0 act.	3 act.	*	*
	overig	1 act.	1 act.	6 act.	139	17.4
	Participatie basisschool	20%	18%	35%		
Gewicht	1.0	18%	17%	40%		
	1.25	17%	19%	22%		
	1.7					
	1.9	24%	17%	42%		
Geslacht	jongen	56%	42%	42%		
	meisje	44%	58%	58%		

Part¹: het totaal aantal keer dat deelgenomen is aan een activiteitscategorïe

Part²: het gemiddeld aantal deelnemers per activiteit

* deelnamegegevens ontbreken

In de hiervoor genoemde periode participeerden ook enkele leerlingen uit het speciaal basisonderwijs en het voortgezet onderwijs aan de buitenschoolse activiteiten van Vensterschool Vinkhuizen. Het gaat om zeer kleine aantallen deelnemers. Het aantal deelnemers uit het speciaal basisonderwijs is in 2000-2001 iets toegenomen. Bij de eerste en tweede meting waren er minder dan tien deelnemers; bij de derde meting werden 21 deelnemers geregistreerd.

Aan sport werd veruit het meeste deelgenomen (in totaal 526 keer). Relatief gezien wordt het meeste deelgenomen aan het kunst- en culturaanbod (zie tabel 7.8 kolom part²). Het percentage leerlingen dat deelneemt aan meer dan één activiteit per schooljaar is toegenomen van 4% naar 16%. We concluderen dat de participatie van de leerlingen op Vensterschool Vinkhuizen in de periode 1998 tot 2001 fors is toegenomen. Het totaal aantal deelnemers is bij derde meting ruim verdubbeld.

Participatie en achtergrondkenmerken van de deelnemers

Tabel 7.8 laat de participatiegraad zien van drie groepen. Bij de eerste en tweede meting zijn geen grote verschillen waar te nemen. Bij de derde meting (schooljaar 2000-2001) blijkt dat de participatie van de allochtone leerlingen en niet-

achterstandsleerlingen fors is toegenomen. De 1.25-leerlingen zijn in dit schooljaar sterk ondervertegenwoordigd. Het aantal deelnemers betreft meer meisjes dan jongens. Vooral de muziekactiviteiten blijken meer meisjes te trekken dan jongens.

Vensterschool Selwerd-Paddepoel-Tuinwijk

In de periode 1998 tot en met 2001 werden 54 buitenschoolse activiteiten aangeboden op Vensterschool SPT. Het aantal muziekworkshops varieerde sterk per schooljaar (zie tabel 7.9). Het sportaanbod bleef constant. In 2000-2001 werd het buitenschoolse aanbod uitgebreid met enkele kunst- en culturele activiteiten van het Kunstencentrum en taal- en leesactiviteiten van de bibliotheek. Het aantal activiteiten in de categorie 'overig' bestond uit een techniekcursus voor meisjes en een natuurclub (kindertuin) en werd in 2000-2001 uitgebreid met activiteiten, zoals kookclubs, schaken, vogelexcursies en een internetmiddag.

Het aanbod was bestemd voor de leerlingen van één basisschool (OBS De Pendinghe) en voor leerlingen van een school voor speciaal basisonderwijs. In het schooljaar 2000-2001 is de participatie aan buitenschoolse activiteiten fors toegenomen. Het deelnamepercentage van de basisschoolleerlingen is in de periode 1998 tot en met 2001 gestegen van 29% naar 43%. Ofschoon er in 1999-2000 minder activiteiten werden aangeboden, steeg het deelnamepercentage ten opzichte van het vorige schooljaar. In 2000-2001 werd ook door leerlingen van andere basisscholen deelgenomen aan de buitenschoolse activiteiten van deze Vensterschool. Dit gebeurde vanuit de naschoolse opvang en het buurtcentrum. Het gaat om 26% van de deelnemers.

Het aantal deelnemers uit het speciaal basisonderwijs is steeds verder afgenomen: in 1998-1999 participeerde 42% van de leerlingen van de school voor speciaal basisonderwijs aan de naschoolse activiteiten en in 2000-2001 was het deelnamepercentage slechts 10%. Slechts enkele leerlingen uit het voortgezet onderwijs hebben deelgenomen aan de buitenschoolse activiteiten.

Het meest werd deelgenomen aan recreatieve activiteiten in de categorie 'overig'. Populaire activiteiten zijn internetmiddagen en kookclub-activiteiten. Het aantal leerlingen dat participeert aan meer dan twee activiteiten per schooljaar is in de loop van de tijd toegenomen. We concluderen dat het totaal aantal deelnemers in de periode 1998 tot en met 2001 flink is gestegen. Voor een belangrijk deel heeft dit te maken met de uitbreiding van het aanbod.

Participatie en achtergrondkenmerken van de deelnemers

Op Vensterschool SPT zijn het voornamelijk niet-achterstandsleerlingen die deelnemen aan de buitenschoolse activiteiten (zie tabel 7.9). In 1998-1999 en 2000-2001 was het verschil in deelname tussen niet-achterstandsleerlingen en de 1.25- en 1.9-leerlingen het grootst. Vanaf 1999 is het deelnamepercentage van allochtone leerlingen en 1.25-leerlingen flink gestegen. De allochtone leerlingen zijn echter nog steeds ondervertegenwoordigd bij de naschoolse activiteiten.

Tabel. 7.9 Aanbod en participatie Vensterschool SPT

		1998-1999	1999-2000	2000-2001	part ¹	part ²
Aanbod	Muziek	7 act.	0 act.	4 act.	100	9.1
	Sport	9 act.	7 act.	8 act.	317	13.2
	kunst/ cultuur	0 act.	1 act.	2 act.	46	15.3
	taal/lezen	0 act.	0 act.	3 act.	*	*
	Overig	3 act.	3 act.	7 act.	377	29.0
Participatie	Basisschool	29%	38%	43%		
Gewicht	1.0	42%	50%	53%		
	1.25	19%	35%	41%		
	1.7					
	1.9	20%	29%	34%		
Geslacht	Jongen	59%	51%	50%		
	Meisje	41%	49%	49%		

part¹: het totaal aantal keer dat deelgenomen is aan een activiteitscategorïe

part²: het gemiddeld aantal deelnemers per activiteit

*: deelnamegegevens ontbreken

In het schooljaar 1998-1999 bestond de totale groep deelnemers uit meer jongens dan meisjes. In de volgende twee schooljaren waren er bij de activiteiten evenveel jongens als meisjes. De sportactiviteiten zijn op Vensterschool SPT het meest populair onder jongens.

Vensterschool Oosterpark

In de periode 1998 tot en met 2001 werden 57 buitenschoolse activiteiten aangeboden op Vensterschool Oosterpark. In 1999-2000 werd het muziekaanbod uitgebreid met twee cursussen en werd gekozen voor een vast aanbod per

schooljaar. Het sportaanbod bleef constant. Daarnaast kon worden deelgenomen aan een aanbod van het Kunstencentrum en de bibliotheek. Binnen de categorie 'overig' vallen activiteiten, waaronder huiskamer-opvang voor bovenbouwleerlingen van de basisschool, vrijdagmiddag-opvang voor onderbouwleerlingen, tieneropvang, een techniekcursus voor meisjes, zwerfvuilteams (het opruimen van zwerfvuil tegen betaling) en schaken. Het huiskamer- en tieneropvangproject zijn typisch wijkgebonden. Ze zijn ontstaan vanuit de behoefte van de scholen naar gestructureerde opvang in combinatie met recreatieve activiteiten voor bovenbouwleerlingen en tieners. Het bestaan van een wachtlijst geeft aan dat ook de doelgroep belang hecht aan de activiteiten.

Aanvankelijk werden de buitenschoolse activiteiten georganiseerd voor leerlingen van één basisschool (OBS Siebe Jan Bouma). Vanaf het schooljaar 2000-2001 heeft een tweede basisschool zich aangesloten bij de Vensterschool (CBS De Kleine Wereld). In 1998-1999 was het deelnamepercentage 38%. Uitbreiding van het aanbod zorgde voor een forse stijging van het deelnamepercentage in 1999-2000. In dit schooljaar participeerde ruim de helft van het aantal leerlingen aan de buitenschoolse activiteiten van Vensterschool Oosterpark. (Het exacte percentage kon in dit schooljaar niet worden vastgesteld, omdat eenderde van de deelnemers ontbreekt). In 2000-2001 nam 56% van het totaal aantal leerlingen op deze Vensterschool deel aan de buitenschoolse activiteiten. Opvallend is dat leerlingen van de basisschool die zich in een later stadium bij de Vensterschool heeft aangesloten, sterk zijn ondervertegenwoordigd.

Activiteiten in de categorie 'overig' (opvang en recreatieve activiteiten) zijn het meest in trek bij de kinderen. Aan taal- en leesbevorderingsactiviteiten werd, in relatie tot het aantal activiteiten dat in deze categorie werd aangeboden, het meest deelgenomen (zie tabel 7.10, kolom part²). Ongeveer 30 tot 40% van de deelnemers deed jaarlijks mee aan twee of meer buitenschoolse activiteiten.

Op Vensterschool Oosterpark is er een duidelijke toename van het aantal leerlingen dat participeert aan de buitenschoolse activiteiten. Ruim de helft van het aantal leerlingen wordt bereikt.

Participatie en achtergrondkenmerken van de deelnemers

Op Vensterschool Oosterpark is het percentage allochtone leerlingen dat participeert aan buitenschoolse activiteiten opmerkelijk hoog in het schooljaar 1998-1999 en 1999-2000. Vanaf 1999 zijn de 1.0- en 1.25-leerlingen meer gaan deelnemen aan buitenschoolse activiteiten. De totale deelnemersgroep bestaat uit meer jongens dan meisjes.

Tabel. 7.10 Aanbod en participatie Vensterschool Oosterpark

		1998-1999	1999-2000	2000-2001	part ¹	part ²
Aanbod	Muziek	2 act.	4 act.	4 act.	77	7.7
	Sport	7 act.	8 act.	7 act.	250	11.4
	kunst/ cultuur	0 act.	1 act.	3 act.	50	12.5
	taal/lezen	0 act.	0 act.	3 act.	61	20.3
	Overig	5 act.	7 act.	6 act.	380	16.4
Participatie	Basisschool	38%	52%	56%		
Gewicht	1.0	32%	45%	55%		
	1.25	30%	48%	57%		
	1.9	53%	58%	60%		
Geslacht	Jongen	54%	56%	53%		
	Meisje	46%	44%	43%		

Part¹: het totaal aantal keer dat deelgenomen is aan een activiteitscategorïe

Part²: het gemiddeld aantal deelnemers per activiteit

De participatie van kinderen aan buitenschoolse activiteiten

Op basis van de beschrijvingen per Vensterschool constateren we dat de participatie aan buitenschoolse activiteiten op elke Vensterschool is toegenomen. Het totale deelnamepercentage op de vier Vensterscholen was in 1998/1999 20%. In 1999/2000 was dit percentage 24% en in 2000/2001 was het deelnamepercentage 34%.

Doorstroming naar reguliere voorzieningen

De doorstroming naar reguliere voorzieningen wordt op de Vensterscholen niet systematisch geregistreerd. Uit de jaarverslagen van de Vensterscholen blijkt dat over het algemeen slechts enkele kinderen na het volgen van een buitenschoolse cursus lid worden van een sportvereniging. De buitenschoolse judocursussen blijken het meest succesvol. Op de Vensterscholen Vinkhuizen en Oosterpark zijn de meeste leerlingen na het volgen van een kennismakingscursus lid geworden van de judovereniging (Gemeente Groningen, 1999b; 2001a). Op bepaalde locaties slagen de Vensterscholen er niet in om kinderen te laten doorstromen naar andere sportclubs, omdat in de wijk te weinig accommodatie en kader aanwezig is om tweede- en derde trapsactiviteiten te organiseren. Dit geldt bijvoorbeeld voor de

locatie Oosterpark (Gemeente Groningen, 2000b) en Vinkhuizen (Gemeente Groningen, 2001a). Door één van de coördinatoren van een school voor voortgezet onderwijs werd over de doorstroming naar clubs en verenigingen het volgende opgemerkt:

“Van doorstroming naar het verenigingsleven is weinig te merken. Je kunt leerlingen erop wijzen dat dit mogelijk is. Het is problematisch om verenigingen hierbij te betrekken, omdat de docenten niet beschikbaar zijn tijdens de schooluren. Toch zouden de verenigingen heel actief moeten zijn om de doorstroom te stimuleren, maar dit gebeurt nauwelijks. Ze zijn niet echt bezig met werving. De doorstroming is wel een belangrijke insteek van de Vensterschool, maar de link naar het verenigingsleven is moeilijk te leggen. Dit is ook afhankelijk van de activiteit. Activiteiten, zoals koken of computeren zijn niet gekoppeld aan een vereniging of club.”

Op grond van bovengenoemde gegevens kunnen nog geen conclusies getrokken worden over de doorstroming naar het reguliere aanbod van sociaal-culturele instellingen en sportverenigingen. Hiervoor is het nodig dat er jaarlijks gegevens geregistreerd worden over het gebruik van voorzieningen en lidmaatschappen.

7.4.5 Aanpak

In deze paragraaf komen enkele aspecten van de strategie aan de orde die nog niet in de voorgaande paragrafen zijn behandeld.

Doelspecificatie en sturing

Voor de invoering van de verlengde schooldag hebben de Vensterscholen geen specifieke doelen vastgesteld. In hoofdzaak gaat het om het bevorderen van de participatie aan verschillende recreatieve activiteiten. In hoofdstuk 5 werd aangegeven dat het de participanten daarnaast vooral gaat om sociale doelen. Het aanbod van de Vensterscholen wordt voornamelijk bepaald door twee hoofdaanbieders: de Stedelijke muziekschool en enkele sportverenigingen. Op verzoek van de gemeentelijke regiegroep werd het aanbod uitgebreid met naschoolse activiteiten van de bibliotheek. De invulling van de verlengde schooldag is afhankelijk van het beschikbare aanbod van aanbiedende instellingen, maar ook van de plaatselijke coördinator van naschoolse activiteiten.

Structuur

In de loop van de periode 1998-2002 is in de Vensterscholen een structuur neergelegd voor de organisatie van buitenschoolse activiteiten.

Enkele Vensterscholen hebben een werkgroep naschoolse activiteiten die overleg voert over de planning van het buitenschoolse aanbod (Hoogkerk, SPT en aanvankelijk ook Vinkhuizen). De werkgroep bestaat uit een sportcoördinator en vertegenwoordigers van de basisscholen en het welzijnswerk. De sportcoördinatoren zijn aangesteld op initiatief van de gemeente. De sportcoördinatoren geven begeleiding aan de leerkracht en maken afspraken met sportverenigingen over de planning en organisatie van binnen- en buitenschoolse sport.

Op Vensterschool Oosterpark coördineert de locatiemanager de naschoolse activiteiten van de Vensterschool. Op de Vensterscholen Hoogkerk, Vinkhuizen en SPT is een coördinator naschoolse activiteiten (NSA) aangesteld. Op de locatie Hoogkerk en SPT is dit een professional uit de welzijnssector (sociaal-cultureel werk). In het kader van het 'Experiment naschoolse activiteiten' werd op Vensterschool Vinkhuizen een coördinator aangesteld door de Stichting kinderopvang Groningen.

De taken van de NSA-coördinator zijn vooral organisatorisch: het overleg over activiteiten met de aanbiedende instellingen en de docenten, publiciteit, het regelen van ruimtes, indelen van deelnemers, de registratie van deelnemers en soms ook het opvangen en begeleiden van kinderen naar de naschoolse activiteiten. De NSA-coördinator onderhoudt contacten met de scholen en verspreidt per activiteitenperiode een overzichtslijst van activiteiten (de zogenaamde 'activiteitenladder') en opgavestroompjes onder de leerlingen van de scholen. Op enkele locaties krijgt de NSA-coördinator ondersteuning van bijvoorbeeld de locatiemanager (Vinkhuizen) of een administratief medewerker (Oosterpark). Op Vensterschool Oosterpark wordt een groot deel van het naschoolse aanbod ondersteund door het welzijnswerk (Stichting WING), namelijk buitenschoolse opvang, sport- en spel, creatieve activiteiten en projecten voor tieners.

Op Vensterschool Vinkhuizen en Hoogkerk is de invoering van de verlengde schooldag door de aanstelling van een NSA-coördinator verbeterd. Dit is te zien aan de variatie en het toegenomen aantal activiteiten. Desalniettemin is er op de Vensterscholen onzekerheid over het voortbestaan van de functie coördinator naschoolse activiteiten. De Vensterscholen proberen dit op te lossen door extra uren aan te vragen bij de gemeente. Ze doen daarnaast een beroep op de welzijnsstichting om meer uren beschikbaar te stellen voor de coördinatie van naschoolse activiteiten.

De meeste basisscholen hebben een personeelslid, bijvoorbeeld een leerkracht, die betrokken is bij het overleg over naschoolse activiteiten of op de hoogte gehouden wordt van het aanbod. De aanbiedende instellingen hebben meestal één of enkele professionals die als contactpersoon en activiteiten-coördinator optreden voor de Vensterscholen. In overleg met de aanbieder kunnen Vensterscholen (dat wil zeggen de vertegenwoordigers van de scholen, de coördinator naschoolse activiteiten en in de meeste gevallen de locatiemanager) hun wensen kenbaar maken en een keuze maken uit het aanbod van de sociaal-culturele instellingen en sportverenigingen.

Uit de interviews met NSA-coördinatoren blijkt dat er behoefte is aan verbetering van de communicatie tussen de participanten met betrekking tot organisatorische en pedagogische afstemming. Het gaat om afspraken over de organisatie van activiteiten, het omgaan met de kinderen die deelnemen, het gebruik van ruimtes, ziektevervanging en dergelijke. Sommige zien het gebruik van een protocol of schriftelijk vastgelegde afspraken als wenselijk. Knelpunten die zich voordoen bij de implementatie van activiteiten van de tweede en derde trap, illustreren we met de volgende citaten van twee NSA-coördinatoren:

“Het is soms onduidelijk wat de afspraken tussen de instellingen zijn. Ik kan niet terugvinden welke er zijn gemaakt, voordat ik op dit project kwam. Je weet daarom niet waar je precies staat. Kun je docenten van aanbiedende instellingen ergens op vastpinnen? Ik wil graag dat er afspraken zijn over vervanging bij ziekte en over het wegsturen van lastige kinderen. Misschien moeten er afspraken worden vastgelegd in een contract.”

“De sportcoördinator loopt vaak tegen het feit aan dat er door de sportverenigingen toezeggingen worden gedaan, maar als puntje bij paaltje komt hebben ze geen mensen. Dan is het hele voortraject van introductielessen al georganiseerd en kan men de kinderen een berichtje sturen dat het niet doorgaat.”

Op sommige locaties is er een tekort aan sportfaciliteiten en sportdocenten. In dergelijke gevallen kan niet worden voldaan aan de randvoorwaarden die nodig zijn om kinderen te laten participeren aan buitenschoolse activiteiten. Daarnaast is het niet duidelijk in hoeverre verenigingen en clubs prioriteit leggen bij het aanbieden van schoolgebonden activiteiten. Sportverenigingen bedienen meestal één of meer stadsdelen en zijn niet afhankelijk van Vensterschool-locaties voor wat

betreft hun ledenwerving. Ze zijn daarom wellicht niet actief bezig met het bevorderen van de doorstroming van kinderen naar clubs en verenigingen.

7.4.6 Samenvatting

De Vensterscholen hebben geen specifieke doelen vastgelegd voor de implementatie van buitenschoolse activiteiten. In hoofdzaak gaat het om het bevorderen van participatie aan een zo breed mogelijk recreatief aanbod. Achterliggende doelstellingen, zoals in hoofdstuk 5 werd aangegeven, hebben betrekking op sociale doelen (sociale vaardigheden en sociaal welbevinden).

De Vensterscholen hanteren een drie-fasen-strategie als leidraad voor de invoering van de verlengde schooldag. De activiteiten worden geïntroduceerd in binnenschoolse lessen, daarna volgt een cursus na schooltijd en vervolgens de doorstroming naar de reguliere activiteiten van instellingen en verenigingen. We constateren dat het aanbod op de Vensterscholen is toegenomen en daarmee ook de participatie van kinderen aan activiteiten. Het zijn voornamelijk leerlingen van het basisonderwijs die aan de activiteiten deelnemen.

De totale participatiegraad van deze groep kinderen is binnen drie achtereenvolgende schooljaren gestegen van 20% naar 34%. Leerlingen van het voortgezet onderwijs participeren niet of nauwelijks aan het aanbod van de Vensterscholen. Opvallend is dat leerlingen van basisscholen die zich in een later stadium bij de Vensterschool hebben aangesloten, ondervertegenwoordigd zijn bij de activiteiten. Op Vensterschool SPT zijn duidelijke verschillen te zien in de participatie van de niet-achterstandsleerlingen en de achterstandsleerlingen (autochtone en allochtone kinderen van laag opgeleide ouders). De niet-achterstandsleerlingen zijn duidelijk oververtegenwoordigd bij de activiteiten.

Een coördinator voor naschoolse activiteiten blijkt een belangrijke voorwaarde voor ontwikkeling en continuïteit. Daarnaast geldt dat het beschikbare aanbod en de capaciteit van de aanbiedende instellingen bepalend is voor de ontwikkeling en continuïteit van activiteiten. In die zin is er op de meeste Vensterscholen geen sprake van een wijkgebonden ontwikkeling van activiteiten. Een uitzondering is het huiskamer- en tieneropvangproject van Vensterschool Oosterpark. Deze wijkgebonden projecten sluiten aan bij de lokale wensen en behoeften van de scholen en de doelgroep.

7.5 Ontwikkelingen na 2002

In 2004 onderzocht onderzoeksbureau Sardes de stand van zaken met betrekking tot de invoering van het Vensterschool-concept (Van der Vegt, Studulski et al. 2004). Er werden tien Vensterscholen bezocht: de oorspronkelijke vier en zes nieuwe Vensterscholen. De resultaten met betrekking tot de invoering van de vier thema's doorgaande lijn, zorgafstemming, ouderbetrokkenheid en verlengde schooldag in de vier oorspronkelijke Vensterscholen worden in deze paragraaf vergeleken met de resultaten die in dit hoofdstuk zijn beschreven.

Met betrekking tot de doorgaande lijn tussen voorschoolse instellingen en de basisschool werd geconstateerd dat in de periode 1998 tot 2002 een eerste stap werd gezet in de richting van gegevensoverdracht tussen leidsters van peuterspeelzalen en leerkrachten door het gebruik van zogenaamde overdrachtsformulieren (zie paragraaf 7.2). De onderzoekers van Sardes constateren dat in 2004 de (horizontale) doorgaande lijn zich nog voornamelijk beperkt tot deze vorm van afstemming en dat kinderdagverblijven weinig betrokken zijn bij de ontwikkelingen. Voor gegevensoverdracht en besprekingen is minder aandacht wanneer er geen VVE-programma is. Dit sluit aan bij de bevindingen in de periode 1998-2002, waarin geconstateerd werd dat participatie van instellingen aan een extern ontwikkeld VVE-programma de samenwerking en de aansluiting tussen de instellingen kan bevorderen.

Ook in de periode na 2002 blijkt dat de aansluiting tussen basisonderwijs en voortgezet onderwijs nog beperkt is. Pedagogische afstemming, een aspect van de doorgaande lijn, blijkt op de meeste Vensterscholen een proces dat zich gestaag ontwikkelt, bijvoorbeeld in de vorm van een werkboek voor pedagogische afstemming of afstemming rondom voorschoolse programma's.

Op het gebied van zorgafstemming constateren ook de onderzoekers van Sardes veranderingen en vernieuwingen in de zorg door de komst van zogenaamde zorgteams. Dit heeft de efficiëntie volgens de onderzoekers vergroot, maar zorgafstemming is nog wel op de meeste locaties beperkt tot de leeftijdscategorie 0- tot 12-jarigen. De onderzoekers constateren dat er een divers zorg- en preventieaanbod is in de Vensterscholen. Het aanbod wordt echter bepaald door de aanbiedende instelling en weinig gestuurd vanuit de wensen en behoeften van de scholen. Strategieën, zoals het project O&O en de inzet van allochtone contactouders worden door de onderzoekers aangemerkt als succesvol.

De onderzoekers van Sardes constateren dat de ontwikkelingen in de vier oorspronkelijke Vensterscholen niet zozeer wijkgebonden zijn en dat er nog niet

duidelijk wordt gewerkt vanuit een gemeenschappelijke visie. De gewenste resultaten van de activiteiten voor ouders zijn volgens de onderzoekers onduidelijk. Verschillen tussen de oorspronkelijke vier Vensterscholen en de nieuwe Vensterscholen zijn in het onderzoek van Sardes niet duidelijk naar voren gekomen. Uit de voorbeelden van activiteiten die de onderzoekers van Sardes geven en op basis van hun bevindingen en conclusies kunnen we afleiden dat de ontwikkelingen op de tien Vensterschool-locaties wel enigszins verschillen en dat die verschillen sterk lijken af te hangen van lokale omstandigheden, zoals de geschiedenis en praktijksituatie met betrekking tot samenwerking, persoonsgebonden werkwijzen en bijvoorbeeld het type onderwijs dat meer of minder aansluit bij de Vensterschool-gedachte (zie ook Van der Vegt, Studulski et al., 2004).

7.6 Conclusies

In dit hoofdstuk is nagegaan welke activiteiten de Vensterscholen hebben ontwikkeld. Geconcludeerd kan worden dat er een grote diversiteit is aan activiteiten. Veel activiteiten van het kansenbeleid en bestaande activiteiten van instellingen zijn binnen de Vensterschoolorganisatie opnieuw ingekaderd. De diverse activiteiten zijn gekoppeld aan uiteenlopende doelstellingen. De Vensterscholen werken echter nog niet toe naar concrete gemeenschappelijke doelen. Dit geldt met name voor de thema's 'doorgaande lijn' en 'ouderbetrokkenheid'. Aangezien de meeste instellingen werken met een aanbod voor de verschillende Vensterscholen, is een wijkgebonden ontwikkeling van activiteiten op de meeste Vensterscholen niet duidelijk zichtbaar.

De participatie van kinderen is op alle Vensterscholen is toegenomen. De participatie van ouders is op twee Vensterscholen toegenomen. De participatiegraad van kinderen en ouders verschilt per Vensterschool en heeft vooral te maken met het aantal activiteiten dat een Vensterschool aanbiedt. Logischerwijs geldt hoe meer activiteiten hoe meer deelnemers. Voor één Vensterschool geldt dat er in drie achtereenvolgende schooljaren een grotere deelname van de niet-achterstandsleerlingen is dan van de achterstandsleerlingen. Ten aanzien van de participatie van ouders in de Vensterscholen geldt, dat laagopgeleide ouders in de periode van 1998 tot 2002 aan minder activiteiten deelnamen dan ouders met een gemiddeld tot hoge opleiding.

